

lluc

març-abril 79

n.º 684

50 pts.

Nacionalisme endavant
Economia Balears 78
Didàctica de la llengua

Consell de Mallorca

3 ABRIL

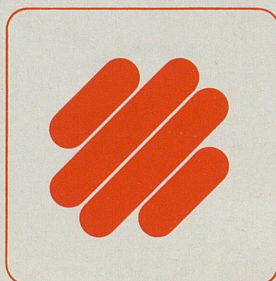
UCD	48'00 %
PSOE	26'70 %
PSM	11'56 %
PCIB	6'89 %
CD	5'26 %

Forts com el talaiot perenne

La nostra presència a les Illes va ser
acollida amb un afecte fraternal.

Però no ens va sorprendre. Més enllà
del temps, ens uneixen uns sentiments que
encara són vius, latents, intactes, i
que donen una força perenne a la nostra amistat.

BANCA CATALANA
BANC INDUSTRIAL
DE CATALUNYA

A les Balears: PALMA · INCA · MANACOR · SA POBLA
CAMPOS · MAÓ · CIUTADELLA · FERRERIES

LLUC

MARÇ - ABRIL 79

LLUC

Revista bimestral, n.º 684

Any LIX

Direcció:

PP. Missioners dels Sagrats Cors
Monestir de la Real - Ciutat de Mallorca

Informació i correspondència:

Apartat de Correus n.º 619

Telèfon 22 32 99

Palma

Director: Bartomeu Suau Tugores
Conseller-Delegat: Manuel Soler i Palà
Caps de Redacció: Josep M. Llompart i
Pere Llabrés i Martorell

Subscripció: 300 ptes. anuals

Estranger: 350 ptes. anuals

Preu de l'exemplar: 50 ptes.

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Imprimeix: taller gràfic ramon

Balmes, 39 - Tel. 25 44 32

Dipòsit legal: P. M. 276-1958

= Sumari =

Pàg.

- 2 **CORREU. Quartes Jornades Internacionals del CIEMEN.**
- 3 **EDITORIAL: Nacionalisme endavant.**
Presenta, en aquest número, primer de tot, una reflexió sobre les eleccions municipals i als Consells de les Illes, celebrades el passat 3 d'abril. L'avenç del partit nacionalista fou entre nosaltres una sorpresa que ens obre a l'esperança.
- 4 **Sebastià Verd: Les Illes després de les eleccions. Clam per una esperança.**
- 6 **Miquel Alenyar i Fuster: L'economia de les Balears en el decurs de 1978.** La visió lúcida d'un dels nostres més eminents economistes, que analitza la situació científicament i dona pistes cap al pròxim futur.
- 9 **Algunes aportacions a la didàctica de la llengua,** per Ramon Bassa. Un article molt escaient en les actuals circumstàncies quan som a prop del decret de bilingüisme.
- 13 **Xavier Garcia-Cassanyes** prossegueix la sèrie d'articles seus: **Cap a una política cultural del país. Redreçar el país.**
- 16 Resultats de les eleccions al Consell de Mallorca del dia 3 d'abril.
- 18 L'Obra Cultural de «La Caixa de Pensions» presenta les seves activitats en la II trobada de corals infantils i la dinamització cultural de les seves biblioteques.
- 19 **Joan Tusquets** llegí la conferència que publicam en les II jornades d'Història de l'educació en els Països Catalans, el propassat 2 de novembre: **El 1901, data crucial de la pedagogia catalana.** Es notable el seu judici sobre la pedagogia de Ferrer i Guàrdia, Ruiz Amado i Eugeni d'Ors.
- 27 **L'EGLESIA NOSTRA. Batiar infants avui. Cal fer-ho? Amb quines condicions?** Amb motiu de la publicació d'unes orientacions diocesanes, Mn. Pere Llabrés analitza aquest cas i aquest problema en l'actual plantejament pastoral de l'Església.
- 30 Una conversa de Tonj Artigues: **Jaume Arnella i la música popular catalana.**
- 32 **«La Caixa» a les escoles.** Un resum de les activitats de l'Obra Cultural de «La Caixa», especialment en l'escenificació de rondalles populars; ecologia i art a les escoles, amb una menció especial de la publicació de l'Atlas de les Illes, regalat per la festa de St. Jordi.

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

5104063556

Correu

Només per als erudits?

Sr. Director:

La revista **Lluc**, no és ni poc ni gens popular; això és axiomàtic. A part de la majoria de «televidents assidus» que no saben ni si existeix, hi ha un bon nombre de persones amb inquietuds, que desitjarien ferm tenir un mitjà de comunicació de la seva «roqueta», amb la seva llengua, que parlàs dels problemes que ocorren, en la seva vida quotidiana. Però **Lluc** no omple aquest espai. **Lluc**, va adreçat a una minoria selecta, i òbviament la difusió és mínima. I després, hauriem d'esbrinar, dins aquesta minoria, quin percentatge la llegeix, i quantes pàgines; potser els resultats serien esgarri-fadors.

Si afegim que la revista, sempre és deficitària, i aquesta situació no pareix que canviï mai, s'hauria de fer un estudi seriós, de quin és el resultat de mantenir artificiosament **Lluc**.

La finalitat de l'O.C.B., és fomentar la cultura però és obvi que la cultura s'ha de potenciar en els ambients on és deficitària. **Lluc** hauria d'arribar als estudiants, als obrers amb inquietuds, a tots els centres socials i a tothom que estimi la nostra cultura, però cada article, sembla fet ex-professo perquè solament l'entenguin els erudits; així crec que l'O.C.B. fa com el govern que només ajuda el qui ja té molt, i això, és una llàstima.

El saluda atentament

PERE LLOFRIU

QUARTES JORNADES INTERNACIONALS DEL CIEMEN

El «Centre Internacional Escarré per a les Minories Ètniques i Nacionals» (CIEMEN) organitza el seu quart seminari internacional sobre el tema:

Fet nacional: llengua, territori, migracions

Un seminari de profundització entorn d'elements fonamentals de la identitat col·lectiva;

un seminari de defensa de la cultura nacional, del medi ambient, del «viure en el país»...;

un seminari de solidaritat entre els pobles que reivindiquen el propi autogovern.

Amb la participació d'especialistes dels Països Catalans, Galícia, Bretanya, Quebec, Occitània, Estat italià, Flandes...

Dates: 16-23 d'agost de 1979

Lloc: Abadia de Cuixà

Informació i inscripcions:

CIEMEN

Abadia de Cuixà

66500-Prada. F.

DARRERES NOVETATS DE L'EDITORIAL MOLL:

Pere Xamena. HISTÒRIA DE MALLORCA.

Francesc de B. Moll. DICCIONARI CATALÀ-CASTELLÀ i CASTELLÀ-CATALÀ.
Segona edició, en un sol volum enquadernat.

Josep A. Alcover. ELS MAMÍFERS DE LES BALEARS.

Joan Bonet i Nadal. RONDALLES DE LA PIPA.

Poggio. LLIBRE DE FACÈCIES. (Traducció per F. de B. Moll).

Miquel A. Riera. LA RARA ANATOMIA DELS CENTAURES.

Jaume Pomar. HISTÒRIA PERSONAL. (Poemes).

Gabriel Janer Manila. SEXE I CULTURA: EL CANÇONER.

E. Th. A. Hoffmann. LA SENYORETA DE SCUDERI. (Trad. per F. de B. Moll).

Distribució: LLIBRES MALLORCA. Fortuny, 5. Palma.

Nacionalisme endavant

editorial

Per més d'un les eleccions municipals de les Illes, del passat 3 d'abril, han esdevingut una sorpresa. Una sorpresa que ens convida a revisar les anàlisis fetes i resabudes sobre el nacionalisme a les Illes.

Vet aquí que la segona força política a Menorca i la tercera a Mallorca resulta ser un partit, que poc abans era qualificat com un grupúscul testimonial i res més. Anàvem errats els qui crèiem i lamentàvem una quasi absoluta consciència nacional a les nostres Illes benivolgudes. Venturosament havíem caigut en una greu equivocació.

En aquestes eleccions passades els grans protagonistes han estat els pobles de Mallorca i Menorca pel fet d'haver votat, part damunt de qualsevol plantejament ideològic de partit, aquella força que demostra, sense cap reticència, sense estar lligat a cap sucursalisme, la recuperació de la nostra identitat nacional. Això val tant més com en els nostres pobles la gent vol votar persones conegudes, que jutgen capaces de dur endavant l'administració pública. Cal afegir que han votat «nacionalista» gent d'esquerra i de dreta. Realment és un fet important, vertaderament transcendental.

Esperam que els qui han aconseguit el poder, o una parcel·la de poder, seran ben conscients de la responsabilitat que s'han carregat a les espatles en bé del nostre poble, del poble de les Illes en el sentit més genuí. Els pobles de Mallorca i Menorca els han votat amb il·lusió. Cal que aquesta il·lusió no sigui defraudada en cap moment.

Ara es planteja una tasca urgent: La redacció de l'Estatut d'autonomia. Els qui se'n facin responsables haurien d'assumir clarament que ens trobam en una cruïlla històrica definitiva. Si no sapiguéssim aprofitar-la, potser no en trobaríem d'altra.

Ara bé, aquest Estatut hauria de ser un vertader Estatut d'Autonomia. Un vertader Estatut d'Autonomia contempla un cert grau de poder legislatiu, de poder executiu, de poder judicial. No s'hauria d'enganyar el poble fent passar per autonomia una simple descentralització administrativa, que en concret, en el cas de les nostres Illes, seria una befa imperdonable.

Confiam que tots els qui hagin de participar en l'elaboració d'aquest Estatut, sigui quina sigui la seva ideologia, seran també conscients de la seva responsabilitat.

Les Illes després de les eleccions

Clam per una esperança

Evidentment, ara cal anar directament cap a l'estatut d'autonomia. Durant aquest dos darrers mesos hem viscut les eleccions locals i la constitució tant dels ens insulars i el Consell General Interinsular, com de tots els ajuntaments. La democràcia, sigui o no del gust de tots, ha arribat a l'administració. Teòricament, en conseqüència, hom té les eines adients per a dur a terme la tasca de reconstruir el país. En definitiva, és hora de caminar cap a fer de Mallorca i de les Illes un territori habitat per una societat lliure i responsable. Això es el gran repte, la gran tasca. La qüestió, però, és ben clara: Hem sortit ben parats d'aquesta primera anada a les urnes locals?

Evidentment, el mapa polític de les eleccions del 3 d'abril ha corregit alguns dels aspectes negatius que contemplàrem el 1 de març. Una societat pluralista ha de comptar amb uns poders pluri-ideològics, cosa que certament no passa quant a la representació de les Illes al Parlament espanyol, on tot queda limitat a dos partits: UCD i PSOE. Ara, en canvi, altres dos partits han assolit estar presents a ajuntaments i consells: PCIB i PSM, sense oblidar tampoc la dreta clàssica que, si bé fou amplement derrotada a Ciutat, aconseguí imposar-se a Eivissa i Formentera i a alguns pobles de Mallorca. Cal tenir present, per tant, un mínim de tres forces complementàries de les

5 maig: Constitució del Consell General Interinsular

dues majoritàries i, encara més, la força no del tot clarificada dels independents.

I enmig de tot, cal observar que s'ha aconseguit un cert equilibri. Si a la UCD, com ja vàrem dir en ocasió del primer de març, li correspon el privilegi i la responsabilitat de dirigir la societat illenca, en aquests anys difícils, cap a l'autonomia, haurà de tenir al seu costat tots els altres grups polítics abans esmentats. Si més no, el contrapès d'un ajuntament de Ciutat amb majo-

4 Gats
Galeria d'Art

c/. sant sebastià, 2 i 3
tel. 22 64 93
ciutat de mallorca

ARROYO

28 maig - 6 juliol

SAURA

9 juliol - 16 agost

ria d'esquerra és prou significatiu com per veure que la dreta no pot fer el seu camí, sinó que abans ha de prendre consulta amb els altres.

Crec que per als pròxims anys, i tal com imaginàvem que estava constituïda la societat mallorquina, res millor ens podia haver succeït electoralment. La dreta d'UCD —cal pensar que la força majoritària dins la UCD balear no és la dreta clàssica, sinó una dreta més progressista— governarà a nivell d'illa, preparant l'autonomia, mentre que l'esquerra administrarà els ajuntaments de major nombre d'habitants. La UCD haurà de tenir ben present els socialistes i, també, inevitablement, els nacionalistes, el creixement dels quals ha estat espectacular i fins i tot sorprenent. En definitiva, hom creu que la dreta per a poder mantenir-se en el poder haurà de festejar almanco amb la socialdemocràcia que, aquí es troba repartida gairebé en totes les forces del ventall polític amb representació al Consell General, excepció del dos extrems, la via socialdemòcrata no es podia oblidar, així com la dreta tampoc haurà de deixar de pensar en els nacionalistes, com una actitud responsable davant l'esdevenidor.

Algú ha dit, no sé si amb raó o sense, que la UCD de les Illes voldrà assumir un paper semblant a la Convergència Democràtica de Catalunya. Es a dir, voldrà impellir els seus electors a acceptar una pressa de consciència nacional. Jeroni Albertí no es cansa de predicar el «país balear». Encara no gosa anar més enllà. Sap que davant ell té una burgesia molt recent i molt desarrelada a ca seva mateix, però no ignora que el camí del futur passa precisament pel fet de prendre consciència de viure a una comunitat que necessita de l'esforç de tots.

L'equilibri de forces, vist des de la perspectiva d'una voluntat d'enteniment —malgrat l'aparent marginació de la dreta dins Cort i algunes actituds que fan recordar l'autoritarisme de la pròpia dreta— és entre els polítics mes assenyats, un factor positiu. Volem ser optimistes i pensar que a UCD li interessarà més anar formant la consciència de la seva clientela natural, potenciant un empresariat capaç d'agafar les regnes del país (dins la consagrada societat de Mercat que ens asenyala la Constitució) que no regalar caramels d'interessos particulars, car sap, almanco així pensen els seus actuals i més coneguts dirigents, que defensant criteris reaccionaris davant la marxa progressista del món, al que es condemnen és a no tornar a governar pus mai més ells.

Aquest article és, per tant, fruit de l'optimisme, després d'haver vist com al primer ple del Consell de Mallorca s'encetava el consens. Tant de bo que aquest clima de confiança duri tot el temps que sigui menester per a consolidar a ca

nostra la democràcia i l'autonomia. Sabem, volem que així sigui, que l'esquerra sabrà governar amb seny i prudència la Ciutat, oferint així un exemple de bona administració. A través de l'esquerra hom pot recuperar la confiança en l'Ajuntament i es pot preparar una labor de conscienciació col·lectiva. L'esquerra té, també, la seva gran responsabilitat i l'oportunitat d'aconseguir un canvi històric dins la dinàmica social del poble mallorquí.

Tot això fa que visquem moments apassionats, on la minoria conscienciada —dissortadament massa minoria— acudeix a Cort i al Consell a escoltar i a participar amb la gestió política. Es clar que hi ha incidents en el camí, com el lamentable episodi de la senyera, on els quatre fanàtics i reaccionaris de sempre han tornat a saber jugar amb els sentiments i la manca d'informació del poble, però això no deixa d'ésser el que hem dit, un incident. Ens negam al pessimisme. Una primera crònica de la democràcia pre-estatutària no es pot permetre el luxe de recollir els aspectes negatius, sinó que, maldament només sigui per un pic, ha d'obrir els braços al futur i a l'esperança.

Si algú ens creu massa innocents, pitjor per ell.

SEBASTIA VERD

TALLER GRÀFIC
RAMON

**Una impremta
per a la nostra cultura**

TIPOGRAFIA I OFFSET

Balmes, 39   Tel. 25 44 32   Palma

L'economia de les Balears en el decurs de 1978

Per a procedir amb claretat és escaient que parlem separadament de l'agricultura, la ramaderia, la indústria, el turisme, el comerç, d'altres serveis i finalment, del sector públic. En el ben entès que per a nosaltres els diversos vessants de la nostra economia no tenen igual o semblant importància tot i que a cada un donem un nom propi diferent. Els noms no fan pas les coses. Les paraules no creen la realitat. I cal dir això sense embuts, perquè a les Illes molts donen al sector públic una importància que no té, donen al comerç una importància que no té, donen a la indústria una importància que no té. Sovint hom confon la força d'una paraula o la freqüència del seu ús amb el pes específic de la realitat que significa. Aquest tipus de confusió constitueix una de les causes més freqüents d'errors important en l'apreciació dels fenòmens de l'economia balear. Per això davant un esdevenidor amb llibertat i autonomia, política, es important treballar per esmenar aquest error, aquest prejudici, aquest lloc comú, aquesta eina esguerrada de treball que massa vegades ha dificultat i entorpit una comprensió acurada de la nostra realitat econòmica.

Al nostre poble li manca sentit de la proporció, quan parla de les dimensions que té el conjunt i que tenen les parts de la seva realitat econòmica. Per això moltes vegades ha caigut en visions apocalíptiques a partir d'un problema, que tot conservant la seva importància esdevé poc transcendent quan hom el situa en el context global de l'economia de les Illes.

La manca d'una visió de conjunt prou definida quant a les proporcions relatives de cada una de les parts de l'economia de les Illes ha portat a perdre moltes energies a moltes persones del nostre país que amb la millor intenció s'han ocupat en pensar quines eren les grans solucions dels nostres problemes econòmics insulars. La manca d'una acurada visió de conjunt ha fet que persones, àdhuc de certa solvència, sovint hagin proposat solucions il·luminades, magnífiques i aclaparadores, però moltes d'elles inconsistentes i invàlides car arrencaven d'una anàlisi desproporcionada de la nostra realitat. La manca d'objectivitat pot portar tant al messianis-

me com a l'escepticisme i de fet porta a un dels dos extrems a més curt o més llarg termini. Cap dels dos és recomanable al nostre país a l'hora present. Per això cal dir amb èmfasi que contra el buit del messianisme i contra la reixa de l'escepticisme econòmic, els professionals de l'economia de les Illes tenim ara més que mai l'obligació d'endegar una acurada tasca d'objectivitat, esforçada, rigorosa, exigent, respectuosa, enemiga de les esdrifències i aferrada a la socarrel del nostre país.

Fetes aquestes observacions, que creiem prou importants en aquest moment d'autonomia pre-estatuària, parlem dels distints sectors de la nostra economia i de la seva evolució al llarg de 1978.

L'AGRICULTURA

El 78 no fou un any dolent per a la nostra agricultura. Els cereals i els llegums van anar molt bé. Les patates van tenir, en canvi, una anyada més aviat regular per mor d'un comportament poc favorable dels preus. L'ametlla tingué una anyada entre regular i bona. Regular per la quantitat de producció i bona pel nivell dels preus en relació als d'anys anteriors. La fruita va gaudir de l'avantatge de preus millors. La campanya del vi va ser més bona en preus i regular en volum de producció. Les hortalisses obtingueren el benefici d'uns preus bons, malgrat que la seva producció fos força irregular. En conjunt, el balanç de la nostra agricultura fou en el 1978 discret.

LA RAMADERIA

El 78, pel que fa a pastures, va ésser un bon any, gràcies a la bona climatologia del 77, que va retre els seus fruits en el 78. Això permeté, fins i tot, de fer estocatge de pastures i donà lloc a un increment de la renda generada pel subsector, via reducció de costos, mercès a un estalvi de pinsos. Les produccions de porc, vedella i aviram es presentaren molt estables. La llet va patir els problemes habituals dels excedents, que a hores d'ara topen amb dos punts crítics: les dificultats que es posen per instal·lar noves vaqueries i les dificultats de les petites vaqueries per a adoptar sistemes de refrigeració. En conjunt, el balanç de la ramaderia fou positiu; breu-

ment positiu, però positiu al capdevall.

Tanmateix aquestes consideracions sobre l'evolució de l'agricultura i la ramaderia a les Illes al llarg de 1978 suposen solament una aproximació culta però no prou objectiva a la realitat del nostre sector primari. Pot ser semblès suficient, però no ho seria perquè això suposaria amagar o al manco deixar en l'obscuritat un problema que no és prou conegut, que no gaudeix de gran predicament en el nostre poble; però que és el problema més important d'aquest sector per la seva transcendència sobre el propi sector i sobre el conjunt de la nostra economia. Ens referim a la manca d'adaptació de l'oferta de productes alimentaris produïts pel camp de les Illes i la demanda que fa d'aquest tipus de productes la nostra hostaleria. Existeix un divorci cada vegada més palès entre les necessitats de productes del camp que té l'hostaleria balear i les produccions del camp illenc. Això esdevingué particularment manifest al llarg de tot el 78. Mentre l'hostaleria abonà un notable increment de la demanda de productes de rebost, gràcies a un fort creixement del seu nivell d'activitat, l'agricultura confirmà la seva incapacitat de donar una resposta adequada al desafiament de la demanda hotelera. Agricultura balear i hostaleria balear marxen per camins separats. I això es així sobretot perquè la nostra agricultura es mostra incapaç de respondre al tipus de demanda que l'hostaleria genera dels productes agrícoles. Aquestes demandes són cada cop més específiques, més concretes, més exigents i més rígides. La pressió de les necessitats d'augmentar la productivitat dels circuits hostalers, que són cada vegada més apremiants, obliguen a l'hostaleria a fer comandes, que són cada vegada més apremiants, obliguen a l'hostaleria a fer comandes que es concreten en paraules semblants a les següents: «Ens serveixin 5 mil melons a la setmana, arissons i d'1,5 Kg. cada un»; «ens portin 6 mil ous a la setmana de classe segona»; «ens duguin 4 mil pomes a la setmana, rodones i de 200 grams cada una». L'agricultura balear serveix productes heterogenis, no estandaritzats ni en les seves condicions quantitatives (p.e.pes) ni en les qualitatives (p.e. ous de segona).

A més de tot això, s'observa una decadència en la demanda agrícola de la població resident pel que fa a la seva tradicional preferència pels productes «mallorquins». Ara fa 15 anys s'anava al mercat a comprar pebres mallorquins, albergínies mallorquines, tomàtiques mallorquines. Avui hom va al mercat a comprar bons pebres, bones albergínies, bones tomàtiques.

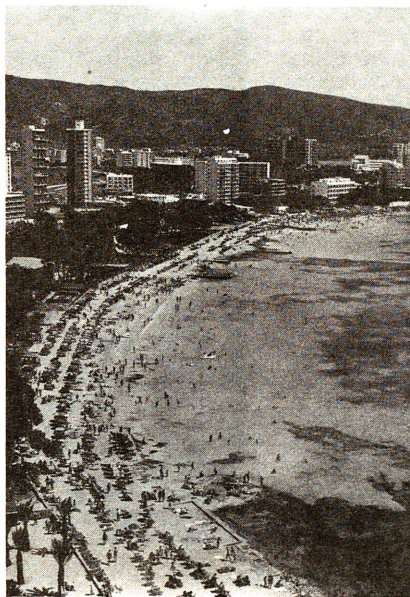
El fet que les coses siguin així no és un fenomen intrascendent. Des d'un punt de vista estrictament econòmic tot això suposa que la nostra balança comercial o de mercaderies s'està deteriorant en contra de les Illes. Es a dir, mentre per una banda l'augment de l'afluència turística i l'augment de preus de la facturació de la nostra producció incrementa el valor de la producció illenca, d'altre costat l'esmentat comportament de la balança regional de mercaderies redueix el marge de renda generat per l'increment de la producció. En altres paraules, l'agricultura es comporta incrementant els costos reals del sistema econòmic balear i tot desaprovechant la capacitat de transformar en renda un bon tall de la producció insular. Una part dels imports cobrats per l'economia balear en comptes d'inserir-se en els circuits interns de renda regional, surten a l'exterior pel camí d'una balança comercial cada cop més adversa.

LA INDÚSTRIA

Pel que fa a la producció d'energia elèctrica s'observa que aquesta en el decurs del 78 augmentà en un 8 %, contra el seu estancament al llarg del 77. L'augment esmentat cal atribuir-lo a la millora de l'activitat turística i de la resta d'activitats que es comporten tot depenent d'aquella.

En relació amb la construcció i edificació l'any 78 va ser un any recessiu en termes reals. Malgrat que de l'estiu endavant s'observés una certa recuperació, el volum d'obra executada al llarg de l'any va ser en valor real o en unitats físiques entre un 6 i un 8 per cent inferior a la de l'any anterior. A hores d'ara s'observa una certa recuperació que es concreta més en el nivell de les intencions d'obra (projectes) que en l'execució d'obres. Tot i amb això a les acaballes de l'any hi hagué una lleugera recuperació del volum d'obra executada; però cal dir que a l'any 77 també es va observar en aqueixes dades una certa recuperació, induïda pel favorable resultat de l'allau turístic de l'estiu, que cap als mesos de febrer-març de l'any següent va perdre l'alè. A la fi del 78 és possible que succeís quelcom semblant. En la nostra opinió el sector arrossega encara unes dimensions excessives en relació a les

necessitats de renovació d'equipament immobiliari, de manteniment de l'existent en el seu estat actual i d'atenció de la demanda de nou equipament derivada de creixement natural de la població, dels desitjos de millorar vivenda i d'assolir la segona vivenda. Si s'observa un increment de la demanda immobiliària, de què n'és testimoni l'augment de la demanda de crèdit-vivenda, això no permet per si sol de parlar d'un possible creixement del sector, més tost permet solament de parlar de la possibilitat a curt termini que el sector mantingui, encara una mica més, les seves dimensions actuals.

Quant a la indústria de la pell i el calçat s'ha de destacar en primer lloc la reducció en un 5 % aproximadament del nivell d'activitat del sector en un context general problemàtic per diverses raons: increment dels costos de la mà d'obra en més d'un 30 %, increment dels costos de la matèria prima entre el 20 i el 25 % i depreciació del dòlar. L'increment del cost de la mà d'obra ha actuat sobre el nostre sector d'una manera discriminada car la nostra sabata incorpora un percentatge de mà d'obra superior al de la sabata d'Elx o Almansa i això ens ha perjudicat significativament. Dins aquest garbuix les empreses petites han sabut adaptar-se fins ara millor que les grans i en conjunt el sector ha canviat el producte, tot reduint la seva qualitat i venent-lo en el mercat a uns preus nominals semblants als d'anys anteriors. Aquesta maniobra permeté de salvar l'any.

La feblesa d'aquest sector i la encara major debilitat d'altres sectors industrials, entre els que es troben el tèxtil, el químic i àdhuc el

de l'alimentació (tret d'alguna empresa fora del corrent) obliguen a pensar que no és cert que el desenvolupament turístic de les Illes va frustrar el desenvolupament industrial de Balears, sinó que més tost la inviabilitat d'aquest va ésser un dels factors que explica històricament la necessitat d'un desenvolupament turístic de les Balears. I és ben important de posar això en clar, car la correcta interpretació del nostre passat i del nostre present ens ha de servir per no esguerrar el nostre futur.

EL COMERÇ

Els indicadors disponibles els nivells agregats de funcionament del sector permeten d'afirmar que el comerç de les Illes al llarg del 78 presentà una evolució ben satisfactòria. A tall d'exemple cal dir que la publicitat radiada (les falques radiofòniques) de les emissores de ràdio locals va incrementar la seva producció gairebé un 12 % en termes reals i més d'un 45 % en valors corrents. El consum intern rutillà i ho va fer a empenyes de l'augment de la demanda turística i a empenyes d'una minva de la preferència per l'estalvi financer demostrada per la nostra població en anys anteriors.

SECTOR FINANCER

En el 78 a un increment de la renda regional «molt més» elevat que a l'any 77 hi va correspondre un increment «lleugerament més» gran de la xifra de dipòsits d'altri a la Banda i a les Caixes d'Estalvi. Això es donà com a resultat d'un augment de la propensió al consum i a la vegada d'una reducció de la taxa real d'estalvi financer. Més tost caldria dir que fou el resultat d'una regularització d'aquesta taxa, coherent amb una normalització del funcionament econòmic de les Illes. Afegirem solament que si l'augment dels dipòsits d'altri a tot el sistema financer van ser de quasi 20.000 milions de ptes. al 77, en el 78 restà entre 3-24 mil milions de ptes.

EL SECTOR PUBLIC

Quant a aquest sector cal destacar dues coses:

1) El balanç global del sector que hauria estat equilibrat al 77, es tancà al 78 amb un lleuger desequilibri a favor del conjunt i a costa de l'economia de les Illes. Mentre la Seguretat Social presentà a la fi de l'any un dèficit superior als 4.000 milions de ptes. a favor de les Balears; ben al contrari, el balanç fiscal presentà un superàvit a favor de l'Estat espanyol molt superior als 5 milions de ptes. A la vista d'aquestes dades es pot anticipar que en el 78 el balanç agregat del sector tornà a ésser negatiu per Balears.

2) L'actuació regressiva del sec-

tor públic més que concretar-se en xifres de dèficit es concreta en la desatenció a la prestació de serveis públics indispensables per a donar equilibri al conjunt de l'economia privada de les Illes. Per això ens ha de colpir el fet que inversions públiques tan estratègiques per a nosaltres com les relacionades amb la infraestructura sanitària i que són d'un cost molt reduït es vegin desatentes i ajornades.

L'HOSTALERIA I EL TURISME

El funcionament del sector va ser bo, en termes generals. Cal dir, però, quelcom més.

1) Pel que fa a l'ocupació és pot dir que va ser bona. Fou millor al final de la temporada que al principi. Al començament els «mundials de futbol» i una climatologia regular retardaren la temporada. Al final la recuperació de les vacances ajornades al principi i les bones condicions climàtiques van allargar ben satisfactòriament la temporada.

L'increment d'ocupació s'ha d'atribuir bàsicament a l'augment de turisme anglès i en menor proporció al d'origen espanyol. El turisme alemany va augmentar poc.

Les causes d'aquest increment general s'han de cercar en dos vessants.

— Raons econòmiques. El turisme procés polític espanyol permeté d'ofèrir unes condicions favorables pel turisme de les Illes.

— Raons econòmiques. El turisme del 78 aprofità el marge de renda creat per la devaluació de juliol del 77. L'increment dels preus en ptes. de la facturació dels serveis turístics balears de l'ordre del 10-20 % es traduí en augments gairebé nuls comptats en divises europees. D'aquí l'avantatge de venir a passar l'estiu

a les Illes. El preu del «paquet de vacances» mesurat en marcs o en lliures no es va veure afectat per l'augment dels preus en pessetes.

L'increment de l'ocupació turística o en altres paraules l'increment de la facturació o producció del sector turístic de les Illes, restà a la vora del 15 % en termes reals. Els preus de facturació en pessetes augmentaren en un 20-25 % i a l'hora s'hi consolidà un excedent empresarial de certa entitat.

Hi ha fortament arrelada la idea que el bon funcionament de la nostra economia insular depèn del comportament de la taxa de beneficis del sector hostaler. Això que va ésser veritat als anys 60, avui s'ha vist desplaçat pel canvi substancial que ha patit la nostra economia. Hem deixat d'ésser una economia polaritzada en el creixement recolzat en la creació del capital hostaler i turístic per ésser una economia polaritzada en el funcionament i en la bona utilització del capital turístic existent. Per això ara la taxa de benefici, que és la variable independent en el procés d'acumulació de capital, esdevé a nivell agregat menys relevant i deixa el seu espai a la taxa d'increment en termes reals del «valor afegit» pel sector hostaler. Cal dir que aquesta consideració no és solament una eina d'anàlisi econòmica, és a més a més i sobre tot un mecanisme real que no s'estarà de condicionar l'avenir de l'hostaleria balear, i de provocar així mateix canvis en l'estratègia i en les dimensions de la seva gestió.

1. CONCLUSIÓ

Un increment real de la producció turística balear de l'ordre del 15 % va generar probablement un

increment real de la renda turística de l'ordre del 13-13,5 % i aquesta es va compaginar amb un increment real del P.R.B. o renda regional agregada de l'ordre del 8-9%. Aquesta xifra és llargament satisfactòria si hom la compara amb el 3 % d'increment previst del P.N.B. en l'Estat espanyol; però s'ha de reconèixer que en bona part ha estat possible a còpia de la reducció del P. R. B. de les Illes patit dissortadament al llarg dels anys 74, 75, y 76.

2. CONCLUSIÓ

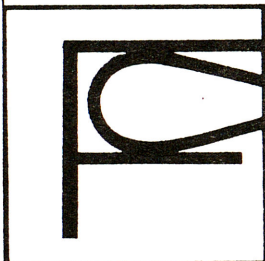
La realitat econòmica de les Illes és complexa, per això no es pot estudiar amb superficialitat. La realitat econòmica de les Illes és molt específica, per això no es pot estudiar a còpia de plagis. La realitat econòmica de les Illes no presenta una panoràmica fàcil. Hi ha un seguit de problemes de tot tipus, de tot ordre, de tota mena, de diferents dificultats i de diversa transcendència.

Davant aquesta realitat la gestió pública que ha de desenvolupar una política econòmica autònoma de les Illes, ha de bandejar, si més no, tres temptacions: la superficialitat, el mimetisme i la grandiloqüència.

En poques paraules, ha de fugir, per damunt de tot, de pretendre grans coses, coses espectaculars, coses enlluernadores. I ha d'assumir la tasca més difícil, més crua i més compromesa, de donar resposta adequada i solució suficient a tots els problemes, petits, mitjancers i grans, que té plantejada, ací i ara, la nostra societat. I això demana que siguem realistes, que ho siguem a mans plenes, que ho siguem fins i tot desmesuradament.

MIQUEL ALENYAR FUSTER

Fotogravats A. Comas

- FOTOGRAVAT
- OFFSET
- DEPARTAMENT DE DIBUIX
- CREACIÓ GRÀFICA
- FOTOGRAFIA INDUSTRIAL
- ARXIU FOTOGRÀFIC
- NYLOPRINT I
- FOTOCOMPOSICIÓ

C/. Emperatriu Eugènia - 1 - D - telèfons. 294650 - 54 - PALMA.

Diario de Mallorca

un diari

per a tots els mallorquins

Algunes aportacions a la didàctica de la llengua

per Ramon Bassa

Poble que sa llengua cobra se recobra a si mateix.

0. INTRODUCCIÓ

La importància de l'aprenentatge de la llengua és gran per molts de motius. És la forma que té d'expressar-se una persona com a individualitat i també com a membre d'una col·lectivitat. S'ha dit que la llengua reflexa una determinada visió del món i que paraules, expressions i construccions lingüístiques, neixen, creixen, canvien i desapareixen, lligades al procés i evolució de la formació social en la qual es mouen.

Ara bé la llengua —millor dit l'ús de la llengua— pot ser utilitzada per emmascarar realitats alienadores o per aclarir-les. D'ací la importància que els poders dominants li han donat com a element d'unificació (1), amb la pretensió de crear una sola llengua, i a més a més una determinada forma d'aquesta llengua: la pròpia de les classes «altes» o dominants, enfront d'altres llengües i inclús d'altres varietats d'una mateixa llengua, considerades: no-normatives, «baixes» o defectuoses per apartar-se del model parlat i utilitzat per la classe dirigent, o «norma» a imitar.

Però també la llengua pot ser una eina que donada la situació actual dels aparells ideològics de l'Estat pot jugar el seu paper per dotar a les classes treballadores dels instruments per emprar la paraula, tantes vegades negada per defensar-se ideològicament contra les idees i tòpics dominants dins una societat classista.

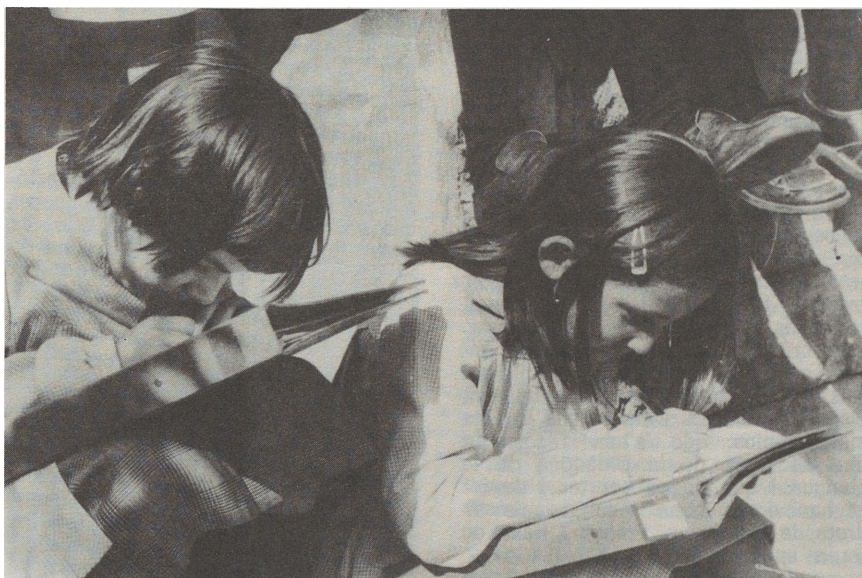
Vist des d'un punt de vista educatiu coincidim amb els ensenyants del M.C.E. d'Itàlia quan senyalen que la llengua:

«es un elemento esencial de la investigación; efectivamente sin el instrumento lingüístico no podrán darse ni descripciones de objetos, ni terminología, ni sistematización conceptual» (2).

Així doncs, apropiat-se de la llengua i usar-la és important per molt de motius, ja que permet als nins que:

«adquieran y ordenen los conceptos, las ideas organicen y expliciten las propias percepciones apoyen la memoria y orienten su comportamiento» (3).

Acostar la llengua com un element viu a les classes populars a partir

d'una Escola més al seu servei, pot ser una manera —petita si es vol— però necessària per començar a recuperar la marginació social i econòmica que la societat capitalista imposa sobre els que no dominen la llengua, especialment l'escripta, i que alguns autors han definit com a la «cultura analfabeta» amb uns valors propis, però que en l'actualitat és l'utilitzada per encara enfonsar i oprimir més als membres d'aquesta «cultura del qui no posseix la paraula escrita» (4).

1. L'ESCOLA TRADICIONAL I LA LLENGUA

Per què parlar de l'Escola Tradicional en unes reflexions que volen acostar la Llengua als infants? Doncs per una raó tan clara com trista, perquè els usos tradicionals, o més ben dits anacrònics, són encara pràctica comú a les nostres escoles.

La nostra realitat històrica, social, econòmica i cultural ha estat totalment marginada a les escoles de les Illes. La rutina, unes classes tancades a la vida que les envolta, han estat la tònica constant i el reflex d'una escola muntada per unes classes dominants que estaven interessades en

la transmissió ideològica d'una sèrie de tòpics o veritats «inmutables», que el mestre havia i ha contribuït a reproduir i sembrar com a llavors dins els caps dels nins. Aquesta ideologia conservadora es reflexa en la pràctica escolar de molt de mestres, que tan inconscientment com eficaçment realitzen accions contínues d'alienació cultural i social dins la seva labor com a ensenyants.

Per això, una Escola amb una pràctica d'aquest tipus no està al servei

(1) Vegeu al respecte el llibre de R. BALIBAR/D. LAPORTE: *Burguesia y lengua nacional*. Barcelona. Ed. Avance. 1976.

(2) ALBERTI, Alberto: *Modos de enseñar*. Barcelona. Ed. Avance. 1977; p. 163, amb reculls d'articles de Bruno CIARI.

(3) CAVALLINI, Emma Bernacchi. *Reforma de la Escuela*, n.º 1. Novembre de 1978. «También a hablar se aprende» p. 20. Barcelona.

(4) Vegeu al respecte els llibres de Paulo Freire: «*Pedagogia del oprimido*» i «*La educación como práctica de la liberación*» de l'editorial Siglo XXI i Tierra Nueva. 1972 i 1973 respectivament.

dels pobles de les Illes. Tot fet que es realitza a l'Escola no és neutral, ve marcat per aquesta ideologia dominant, malgrat que alguns mestres conscients del seu paper d'animadors culturals, intenten trastocar aquestes pràctiques alienadores i substituir-les per una nova manera de fer i viure l'Escola, acostada i compromesa cada vegada més amb la realitat social i cultural de les Illes.

Tot el procés de l'aprenentatge i de la utilització de la Llengua, tant oral com escrita, està amarrada d'aquest allunyament de la vida personal i social dels infants de les nostres escoles.

Els tipus de mètodes tradicionals imperants manifesten i posen en evidència aquesta situació: els mètodes analítics onomatopèics, els sillàbics, les cartilles més desfessades des d'un punt de vista didàctic, són les que dominen a les Escoles de les Illes. Uns llibrets amb frases del tipus «Aniano toma te», acompanyades de quatre o cinc dibuixets d'una escassíssima qualitat estètica tipus «cromo o estampeta barata», alguna grotesca mímica o gest per introduir grafies i fonemes aïllats de qualsevol sentit, és el material «tècnic» emprat.

La crítica d'aquests «sistemes» podria ser dura, fàcil, tòpica i llarga. Per això, de moment en prescindirem, i senyalarem més aviat alguns camins metodològics que s'han recorregut dins el camp de la Didàctica de la Llengua i que poden aportar i de fet ja han donat bons resultats als indrets de Catalunya, França i Itàlia on foren aplicats.

2. PER UNA NOVA DIDÀCTICA. ALGUNES APORTACIONS

La construcció d'una Escola Popular s'haurà de fonamentar en els avenços socials que progressivament permetin la implantació o la conquesta de les àrees de dominació social, cultural i econòmic en què les classes socials dominants es recolzen, per anar-les decantant de la seva influència total.

Donades les circumstàncies actuals, aquest procés d'avanç serà lent, especialment a les nostres Illes, on els rics de nou formen una capa ideològicament i socialment conservadora. Per aquests motius socio-econòmics els intents d'edificar una nova Escola no alienen culturalment i socialment necessitaran d'una anàlisi de la societat illenca i de les seves relacions exteriors, per saber quin tipus d'Escola es va fent i dins quin tipus de Societat es fa, però al mateix temps, i mentres arriben canvis profunds, caldrà anar marcant les pautes d'una nova manera de viure l'Escola, pautes que s'hauran de basar també en una Didàctica al servei dels interessos populars.

Aquesta nova Didàctica està encara a les nostres Illes per construir, però el que podem començar és, a bastir

els elements que ens donin eines materials i ideològiques per a que aquesta tasca d'una Escola al servei del poble no siguin més que unes belles paraules escrites al paper, sense cap concreció pràctica, tal vegada inclús, per esperar que un canvi ràpid o revolucionari ho faci possible, argumentant que mentrestant tot serien petites reformes, o caient en un pessimisme «immobilista» de veure com a irrealitzables experiències realitzades a altres contrades.

¿I quins poden ser els principals trets que hagi de reunir aquesta Didàctica al servei d'una Escola Popular? Com es concreta això al nivell pràctic de la Llengua?

Les principals aportacions ens vénen de camins coincidents: des de les reflexions i treballs d'Alexandra Galí, passant per C. Freinet i el Moviment de Cooperació Educativa d'Itàlia i de l'Estat espanyol.

2.1. Una didàctica de la investigació.

L'Escola Popular haurà de partir d'una didàctica de la investigació, es a dir, el procés del coneixement de la realitat no és una cosa que una persona —que ho sap tot— posseeix i que ha de donar. En l'Escola de la investigació:

a) El nin és el propi protagonista dels seus fets o accions culturals.

b) No només són accions culturals les que escriuen personatges erudits, sinó tota acció de l'home o d'una col·lectivitat. Es cultura des d'un siu-rell, una rondalla, una cançó o glosa, fins a la forma popular de fer les cases, les eines del camp utilitzades, les expressions, dites i refranys, la manera de cuinar, etc...

c) Si la persona passa per una sèrie progressiva d'estructuracions del seu coneixement i de la captació i formació de la seva intel·ligència, com ens demostren els estudis de la psicologia moderna, podem concloure com F. Tonucci que a **totes les edats s'investiga**. El nin no és una tabula rasa, té una història personal que el pot empènyer a conèixer les coses d'una determinada manera i perspectiva, i estructura el seu coneixement des que neix investigant el que l'envolta (5).

Des de la posició d'una Didàctica basada en la investigació es desprenen una sèrie d'actuacions si es segueixen: es rompen les relacions autoritàries o excessivament dependents mestre-alumne o adult-nin, ja que el mestre no és qui ho sap tot sinó una persona més gran que ajuda a coordinar les tasques decidides segons el que interessa als allots. Es fomenta la iniciativa personal, la creativitat i la possibilitat de l'auto-organització.

Els llibres de text passen a ser substituïts pel material de consulta. Les avaluacions, exàmens i notes per la valoració col·lectiva i individual del treball realitzat.

Les activitats fetes pels nins no són formalment escolars sinó que són les d'un **TALLER VIU** sempre en el seu medi. No es reproduïx la separació Escola-Món exterior.

2.2. Fases possibles per a una Didàctica de la Llengua.

En el tempteig de la Llengua aquestes observacions poden passar per:

2.2.1. **Partir de la Llengua com a fet viu.** Com diu Alexandre Galí: «El millor procediment per a trencar la formalitat de la Gramàtica és enfrontar l'infant amb els fets de llengua tal com ens són donats en la llengua viva: la llengua del parlar usual i la llengua literària... Captar el fet d'expressió en la seva forma vivent i anar-lo seguint a poc a poc per veure que ens dona l'anàlisi o estudi de cada **contingut expressiu**» (6).

Que la llengua és un fet viu ens ho demostra l'experiència diària i l'evolució històrica o diacrònica. Ho veim cada dia en el procés que segueix un infant petit per aprendre a parlar, no ho fa segons el Mètode de cap autor, sinó pel que Freinet anomena **Tempteig experimental**, o sia, aclareix: «siempre se parte de la idea, de la cosa sensible que se traduce primero por gestos, luego por sonidos que se forman lentamente» (7). Per una altra part l'evolució diacrònica ens demostra que la utilització de la llengua canvia. No parlen, a pesar de la unitat lingüística, igual els nostres padrins, els nostres pares, que les generacions més joves; inclús la classe social de procedència, la professió, la localitat on un ha viscut, etc..., marcaran uns girs especials a l'ús de la Llengua, que li confereixen precisament tota la seva riquesa i personalitat.

Per unir aquesta creativitat de la llengua amb la necessitat d'expressió, és pel que el **text lliure** —o sia, l'escrit fet lliurement per l'allot a partir de les coses que viu i l'atreuen— pot ser utilitzat ja des del parvulari i l'Escola Maternal: «No partim del text del adult, sino de la vida del niño, de su expresión oral i escrita...» (8).

2.2.2. **Utilitzar una Didàctica viva en conseqüència.** Per tant, sobre els quatre anys i abans des de més petit (però amb una altra finalitat) es convenient donar instruments materials (guixos paper, pintures, pinzells, etc.) per a que el nin pugui desenrotllar la seva expressió escrita, ja que solament —senyala Freinet— quan el nin domina suficientment la seva mà, el seu llapis i la seva tècnica, «el dibuix comença a convertir-se en llenguatge, és a dir «en expresión gráfica de un pensamiento o un sentimiento» (9).

Aquest dibuix expressiu-llenguatge, seguint el mètode natural de Freinet es va desenvolupant i perfeccionant fins arribar sobre els cinc i els sis anys a la utilització d'un altre mitjà d'expressió paral·lel al dibuix, però independentment en molts d'aspectes:

és l'expressió propiament escrita. Però que podrà seguir unes etapes diferents a les de l'Escola Tradicional que carrega el seu pes sobre la descomposició de síl·labes de paraules aïllades. Aquest no és el cas del mètode natural.

Reproduïm breument per la seva importància, **les passes d'aquesta adquisició natural**, experimentada per Freinet i els seus seguidors (10:

a) **Embrió de gràfia** imitada de l'adult.

b) **Línies successives** i més o menys regulars de signes en forma d'escala o tirabuçó sense cap diferenciació.

c) **Aparició dels primers signes diferenciats** que seran com a elements de recolzament per a les conquestes posteriors; (t, m, o, e, l, i).

d) Comença a copiar a partir d'un model sol·licitat a l'adult o a un amic, d'un llibre o d'un quadern, les primeres paraules conegudes i especialment els noms propis.

e) El nin experimenta **la necessitat d'utilitzar el nou instrument amb una finalitat personal**: l'escriptura de cartes, l'explicació de dibuixos, la redacció de textos autònoms per a imprimir (en qualsevol de les tècniques d'impressió que haurem posat al seu abast: La gelatina, la impremta, la màquina d'esperit, el linòleum, etc...).

f) Paral·lelament a aquesta conquesta gràfica de certes paraules essencials, **el nin se n'adona que cada lletra té un so especial**. Amb la qual cosa l'escriptura que fins era solament còpia i imitació passa a ser expressió, ja que el nin construirà les seves frases o paraules partint del sons presos en la seva funció fonètica.

D'aquí la importància que té per a l'educador conèixer la base fonètica i fonològica sobre la qual construirà l'escriptura l'infant, ja que no seran iguals les dificultats que tindrà un infant de parla catalana que un de parla castellana (11). Senyalem aquí la irracionalitat depagògica i l'atemptat cultural de les normes (¿educatives?) ministerials que obliguen per conveniències polítiques a un nin de parla catalana i dins la esva àrea lingüística, a aprendre a llegir i escriure en una llengua que no és la seva, i pitjor si l'ensenyament no té en compte les diferències fonològiques entre les dues llengües.

g) Els sons s'expressen en principi gràficament a través de lletres de l'alfabet agrupades a l'atzar, o escrites unes a continuació de les altres.

A poc a poc la tècnica d'utilització i agrupació d'aquestes lletres s'anirà perfeccionant per assaig, més ràpidament com més estimulant sia el medi i la seva ajuda tècnica o física.

En resum, Freinet senyala una nova posició de l'Escola enfront a la qüestió de la Llengua, i així diu:

«El proceso normal no es, en absoluto, como lo concibe la Escuela

tradicional: lectura, escritura, traducción gráfica del pensamiento, sino **traducción del pensamiento primero por la palabra, por el dibujo**, por la escritura luego, finalmente por el reconocimiento de las palabras y de las frases hasta la comprensión del pensamiento que traducen, reconocimiento que es propiamente lectura» (12).

Confirmant aquesta línia educativa els ensenyants del M. C. Educativa d'Itàlia ens senyalen com també primerament parteixen amb els nins petits del pensament a la paraula: «En nuestra experiencia el "hablar de las cosas" ha sido siempre el primer momento escolar (aunque ni rígidamente, ni en sentido cronológico). De regreso de una "salida" vivida juntos, después de una experiencia individual, se habla, se discute» (13).

Aquestes històries o fets de cada dia, suggereixen noves històries que poden ser treballades i recopilades de diferents maneres:

1. Per suggerència de l'ensenyant que les escriu i el nin li compta.
2. Històries fetes lliurement pel nin gravades en magnetofon.
3. Històries nascudes d'un dibuix, o al contrari, el dibuix que segueix a la història.
4. Històries individuals o col·lectives (14).

Les observacions d'Alexandre Galí el condueixen a les mateixes conclusions sobre els avantatges de partir de la llengua parlada: «permet a l'escola l'aprenentatge vivent de la Gramàtica, l'observació directa dels fets de llenguatge per mitjà del material enorme que porta cadascú, la reinvençió, la creació de l'estructura gramatical pel mateix subjecte que estudia...» (15).

Aquesta nova Didàctica de la llengua, com molt bé senyala Freinet, suposa una nova organització de l'Escola, una concepció diferent del medi que suposa, dels instruments que utilitza, de les relacions entre els individus, per una part, i entre aquests i el medi exterior per una altra (16).

Les relacions personals entre els nins, i dels nins amb el mestre tenen una importància extraordinària per combatre l'autoritarisme, fomentar la iniciativa personal, la seguretat i confiança en un mateix.

Paral·lelament l'Escola haurà de funcionar com un tot global immersa dins el medi socio-cultural que tenim: Aquesta globalitat haurà d'arribar a no separar les activitats dels nins amb assignatures ni àrees tan deter-

(5) Aquests aspectes estan desenrotllats més detalladament per F. TONUCCI al seu llibre: «**La escuela como investigación**». Barcelona. Ed. Avance. 1975.

(6) GALI, Alexandre: **Introducció a la Gramàtica**. Barcelona. Ediciones Proa. **Gramàtica**. Barcelona. Ediciones Proa. 1977; p. 11.

(7) FREINET, C. **Los métodos naturales. I. El aprendizaje de la lengua**. Barcelona. Ed. Fontanella-Ed. Estela. 1970; p. 30.

(8) Ibidem anterior; p. 243.

(9) Ibidem anterior; p. 155.

(10) Als interessats en conèixer amb tot detall les etapes del mètode natural, els recomanem acudir als llibres de Célestin Freinet: **Los métodos naturales**.

I. **El aprendizaje de la lengua**. Barcelona. Ed. Fontanella-Ed. Estela. 1970.

II. **El aprendizaje del dibujo**. Barcelona. Ed. Fontanella-Ed. Estela. 1971.

III. **Escritura**. Barcelona. Ed. Fontanella-Ed. Estela. 1972.

(11) Recomanem per treballar la fonologia i les seves aplicacions per a l'ensenyament de la lectura i l'escriptura, els llibres de Marta MATA i Josep M.ª COR-MAND: **Quadres de fonologia catalana per a l'ensenyament de la lectura i l'escriptura**. Barcelona. Ed. Bibliograf. 1974.

També cal citar les publicacions del Grup de llengua escrita de «Rosa Senrat»: **Material de Treball**. Barcelona. 1977.

Multicopiat...

(12) FREINET, C. **Los métodos naturales. I. Op. cit.**; p. 158.

(13) VARIS. **A los tres años se investiga**. Barcelona. Ed. Avance. 1977; p. 179.

(14) Ibidem anterior; p. 185.

(15) GALI, A. **Lliçons de llenguatge**; p. 14.

(16) FREINET, C.: **El aprendizaje de la Lengua**; p. 161.

minades, sobretot des de l'Escola maternal fins als nou-deu anys. Quan hom fa matemàtiques, està fent llenguatge, recerca, classificació o anàlisi d'algun aspecte de la realitat. El Tronc Únic de l'ensenyament necessàriament haurà de mester una didàctica d'aquest tipus com a suport material i científic, i com a exemple de la seva adequació pedagògica i psicològica als infants.

2.2.3. Altres medis complementaris:

Una vegada dominat els aspectes instrumentals de la lectura i l'escriptura, i com a una eina animadora fins que s'arriba a un domini lingüístic, caldrà seguir aprofundint en l'expressió a través del **text lliure**, de la **correspondència** amb altres escoles, la publicació i recopilació dels escrits a una revista; les **visites i sortides**, unint el treball de la llengua amb les altres activitats.

2.2.4. La correcció lingüística i el paper de la Gramàtica.

Per acabar aquestes aportacions, cal citar dos aspectes o problemes que es poden plantejar: l'ús correcte de la llengua i la utilització o funció de la Gramàtica.

Ja Alexandre Galí a l'any 1931 senyalava que primer calia aclarir l'abast que es dona als termes correcció i incorrecció, i responia que en tot cas al seu entendre: «són formes incorrectes no precisament les que no s'adapten a uns canons rígids i invariables sinó les que trenquen els motllos de la llengua sense un contingut vital o estètic que ho justifiqui» (17).

El llenguatge de l'infant —continua— trenca els motllos de la llengua no per plenitud, sinó per insuficiència, però, afegeix «la pedra de toc de la correcció, no la podem fonamentar únicament en la Gramàtica. Cal trobar-la també en la llengua viva a cada moment donat» (18).

Dins aquesta organització de la classe de què parlàvem abans, se soluciona en gran part aquests problemes quan els textos lliures es comenten i valoren col·lectivament, especialment quan van destinats a una publicació en periòdics escolars o premsa infantil, monografies, albums, etc... Bruno Ciari diu que «un niño habituado a solicitar profundizaciones a un compañero, estará en condiciones de solicitárselas a sí mismo» (19).

Aquesta organització de la classe, per tant, demana que estigui muntada com a «una comunidad intelectual productiva, esto es, que produzca pensamientos para "gastar"» (20).

Sobre les regles gramaticals i sintàctiques, doncs, només afegir que no són de cap utilitat —senyala Freinet— en aquest primer grau escolar: «Las reglas no se enseñan desde el exterior, en su forma abstracta y muerta. Se aprenden, nos impregnamos de ellas mediante el uso, y solo por el uso...». «No son, incluso en los grados siguientes, más que el resultado de la experiencia afectiva» (1).

Alexandre Galí també és partidari de partir de l'experiència del nin i així com exemple —i ja als anys trenta— en lloc d'introduir la proposició senyala la conveniència didàctica de quan es comenci fer servir la frase, ja que «representa la unitat expressiva vivent del llenguatge amb tot el que el llenguatge comporta d'imponderable: entonació, ritme, ordenació, llargada, etc» (22).

I què millor que començar per les frases que el nin utilitza en els seus textos lliures? Com? Mitjançant la impressió, la correcció col·lectiva i l'ús de la correspondència amb nins d'altres escoles.

El mateix Alexandre Galí coincideix amb Freinet quan afirma que «perquè l'infant senti l'estímul d'escriure,

manca el motiu, la necessitat que desvetlla l'interès. Potser els diaris intercanviables entre infants, com una mena de lletres, desvetllarien l'interès que el diari per a l'ús d'un mateix pot no tenir» (23).

Quan un mètode didàctic està arrelat en l'estudi de la psicologia infantil, les coincidències han de ser forçoses, i així, segueix dient A. Galí: «Cal vigilar l'edat de començar sistemàticament la Gramàtica. Al nostre entendre no hauria d'ésser mai abans dels deu anys» (24).

A MANERA DE CONCLUSIONS

Els aspectes a tractar sobre la qüestió de la Didàctica de la Llengua, especialment de la catalana, són moltes. Només desitjar que l'esforç conjunt de totes les persones conscients de la importància que té unir la Didàctica a una nova organització de l'Escola, facin que les nostres Escoles puguin arribar a ser un dia Escoles opulents o Públiques al servei d'una societat no explotadora. Mentrestant el camí serà llarg, i ens caldran moltes investigacions i treballs conjunts per acostar la Llengua a les necessitats reals dels infants.

S'Indieteria, novembre de 1978.

Ramon BASSA

(17) GALI, A.: Op. cit. p. 23.

(18) Ibidem anterior; p. 24.

(19) CIARI, Bruno: *Modos de enseñar*; p. 191.

(20) Ibidem anterior; p. 193.

(21) FREINET, C.: *El aprendizaje de la lengua*; p. 159.

(22) GALI A.: *Introducció a la Gramàtica*; p. 297.

(23) GALI, A.: *Lliçons de llenguatge*; p. 43.

(24) GALI, A.: *Introducció a la Gramàtica*; p. 298.

El Drach

BIJUTERIA DE NOVETAT

OBJECTES TÍPICS DE MALLORCA

Sant Domingo, 11

CIUTAT

ÚLTIMA HORA

La veu del poble i dels pobles

Cap a una política cultural del país

Redreçar el país

per Xavier Garcia-Cassanyes

Els tres articles anteriors ens han servit per a fer un seguit de reflexions sobre què ha estat el nostre passat cultural des de la perspectiva de la tensió existent entre poder central espanyol i Mallorca. Una anàlisi desapassionada, en la mesura que això siga possible, del fel cultural de Mallorca entra, tot d'una, a exigir uns plantejaments polítics de llarga volada, i per això mateix, la clarificació de les posicions culturals, no poden, sinó, fer-se, a partir de la clarificació dels pressuposts polítics.

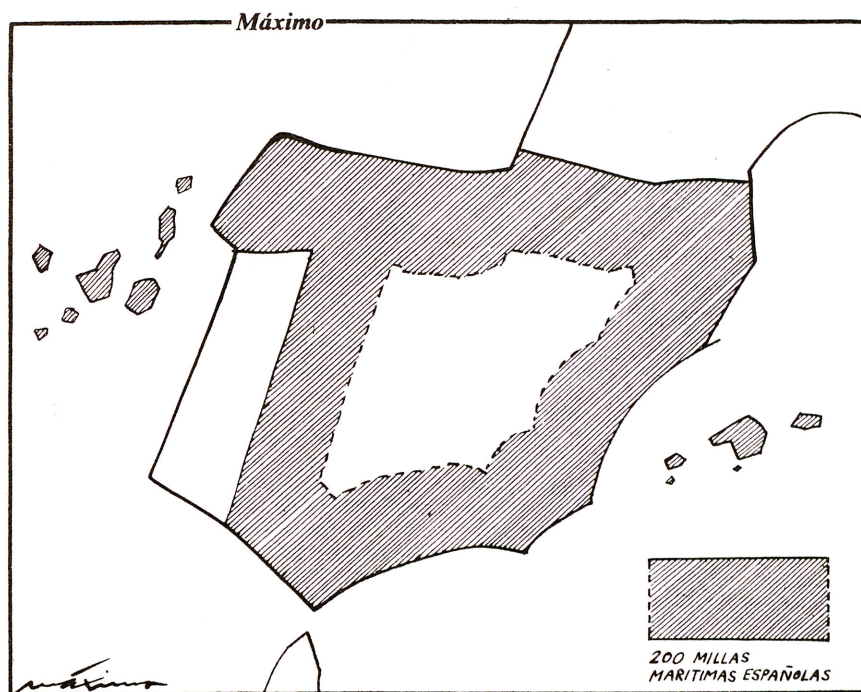
DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC I DESENVOLUPAMENT CULTURAL

Per això mateix, me pareix útil fer una curta reflexió sobre un factor tan fonamental per a la comprensió de tot procés social, com ara és, l'econòmic.

Citàvem, en la primera part d'aquests articles la importància que tingué Carles III en la formació del modern (?) Estat Espanyol i n'extrèiem la importància que adquiriren l'economia i la cultura sota el seu regnat. Això ho fèiem perquè vèiem que podríem establir un parallelisme entre desenvolupament econòmic i desenvolupament cultural en la mesura en què el segon va emmarcat i condicionat pels pressuposts que informen l'activitat econòmica, i, en aquest sentit, cal constatar que les grans revolucions econòmiques han anat sempre seguides o precedides de grans convulsions culturals, i que les èpoques de crisis econòmiques han coincidit amb períodes de proliferació de corrents intel·lectuals i ideològics, contradictoris inclús, reflexes de les contradiccions del propi sistema econòmic en el qual estam immersos.

Deim això perquè a l'hora de plantejar-nos els camins o l'estratègia que ens ha de dur cap a l'alliberament com a poble, i a la normalització de la nostra cultura i la seva equiparació amb les altres cultures europees, ens és imprescindible fer aquesta reflexió per poder esbrinar els límits teòrics que conformen la democràcia de Joan Carles I i des d'aquesta perspectiva elaborar les bases teòriques que hauran de dur cap a la normalització cultural i nacional del nostre país.

La Constitució Espanyola de 1978 fixa els límits, o sòtils, nacionals i socials a què poden arribar els pobles

de l'Estat Espanyol. Aquests límits, naturalment, responen a les distintes tesis que sobre l'Estat Espanyol, intenta sustentar la Constitució. Des del punt de vista nacional la tesi vendria formulada en el surrealista article segon (1) de la Constitució, que fossilitza l'anacrònic concepte burgès de nació-estat (2). La Constitució plantejada com si des del segle XIX fins avui no hi hagués hagut uns canvis importants en el món capitalista, ignora factors sociològics, tan greus, com el nacionalisme de pobles històricament oprimits, i defensa una estructura d'estat al servei d'una oligarquia panespanyola que veu problemàtica la seva vigència com a classe dominant (3) i més encara com a classe dirigent.

LA CARA D'AQUESTA DEMOCRÀCIA

Amb aquesta perspectiva la democràcia espanyola, els seus òrgans de gestió, es proposen que els pobles de l'Estat Espanyol assumeixin les categories ideològiques que sustenta la Constitució de 1978.

La categoria motriu vendria donada

per la vella aspiració del liberalisme burgès: «la nació-estat, unitat econòmica i política que permet el lliure joc econòmic en un mercat propi protegit de la competència forana». Aquesta proposició però sols té possibilitats de fer-se realitat si compta amb el consentiment del poble, el qual consentirà en la mesura que cregui que els seus interessos coincideixen amb els interessos de la classe que fa la proposta de configuració de l'estat.

D'aquí la importància dels aparells educacionals de l'estat. La política educativa, la política cultural —stricto sensu—, la política informativa (a través dels monopòlis informatius), i totes aquelles mesures polítiques que contribueixen a definir les característiques culturals de la societat, i que es veuen condicionades per la ideologia subjacent que l'estat, la classe dominant al servei de la qual s'articula l'estat, intenta fer assumir a totes les classes socials amb el propòsit que aquestes no puguin descobrir els interessos, que objectivament, com a classe, els són propis, i mantenir

l'ordre establert en funció de llurs interessos de classe dominant.

Aquest propòsit alienador es dur a terme, principalment, des de les instàncies del poder polític. Un primer nivell és la formulació d'un model de societat en què són sobrevalorats uns determinats valors inherents al model de societat que afavoreix els interessos de la classe dominant, i que són els elements bàsics del codi social que justifica una determinada estructura social. Un segon nivell, complement del primer, és i serà la ignorància i la devaloració, per part de les instàncies ideològiques de l'Estat, d'aquells valors, que contribueixen a posar en crisi, aquells altres que la classe dominant considera essencials per la pervivència i reproducció del sistema imperant.

Dins d'aquesta trajectòria el model cultural que la democràcia de Joan Carles I ens ofereix s'assenta sobre la base de la cultura espanyola-castellana elevada a la categoria d'universal, perquè 300 milions de persones (4) parlen el castellà, i en considerar les cultures nacionals que coexisteixen amb l'espanyola a l'Estat Espanyol, com a unes peculiaritats culturals. Aquest model forçosament ha d'entrar en conflicte amb les realitats evidents dels pobles de l'Estat Espanyol. Per un costat, l'anàlisi de l'economia espanyola i les seves vinculacions a les multinacionals hauran d'evidenciar un canvi estratègic del capital internacional en perjudici de la burgesia panespanyola, i en segon terme, pel procés de protagonisme de les classes populars, interessades en el desenvolupament de les cultures nacionals contra una cultura oficial, afavorida pel poder central, i constantment agressiva respecte a les cultures d'àrees nacionals no espanyola. Des d'una altra òptica, la futura Europa unida, no és, avui concebible, des de la base dels actuals estats. Això s'argumenta des de plantejaments de tipus cultural i històrics fins a, estrictament, econòmics.

EL MINISTERI DE CULTURA

El Ministeri de Cultura constitueix l'instrument específicament creat per a dur endavant el projecte cultural que informa el text constitucional (5).

D'un cantó el caràcter de «ministeri» que té el departament conté en si mateix un seguit de connotacions. L'existència d'un ministeri de cultura implica que existeix la figura d'un Ministre de Cultura que assisteix als Consells de Ministres que té com a funció: defensar el programa que sobre el departament elabora el govern, el partit en el govern (és a dir, els interessos que aquest partit representa), i fer que aquest programa siga estès i assumit per la totalitat dels governants. Aquesta és, en darrera instància la funció del Ministeri de Cultura i no d'altra. Creure que cada regió autònoma tindrà capacitat d'or-

ganitzar la política cultural en el seu territori, és posar en qüestió la qualitat de Ministeri que té el departament encarregat de la cultura, és pressuposar canviar la seva piràmide d'organització per una coordinadora cultural, i això és no adonar-se de la tradició espanyola respecte a les cultures catalana, basca... i no considerar la funció ideològica que aconsegueix el fet cultural.

En aquests moments se susciten les primeres conclusions. El programa de política cultural que faci un govern format per partits de caràcter estatal (hauríem d'explicar el terme) difícilment podrà acceptar el principi que a Espanya existeixen cultures no espanyoles distribuïdes territorialment sense juxtaposició. (Sobre això tractarà algun proper article). I encara, acceptant això, resulta més dubtós que puguin assumir el desenvolupament d'una política cultural general que es proposi el desenrotllar totes les cultures nacionals que coexisteixen a Espanya, sense que es doni caràcter de preferent a l'espanyola. D'aquestes dues conclusions n'extreim, encara, una tercera: L'existència del Ministeri de Cultura es basa sobre la tesi que l'Estat Espanyol constitueix una nació amb una cultura nacional que cal estendre arreu l'estat, i en la mesura que l'existència d'altres cultures dificulta la implantació de la cultura oficial arreu l'estat, el ministeri es proposa la desaparició de totes aquelles «modalitats» culturals que posin en qüestió la vigència de la cultura espanyola-castellana (6).

L'ESTRATÈGIA DE LA DOMINACIÓ

Assentada així la discussió, ens interessa fixar-nos en un altre aspecte de l'orientació del Ministeri de Cultura: el seu caràcter academicista.

Si el Ministeri volgués posar en pràctica un programa de política cultural basat en el suport a les iniciatives populars (7) i la coherència amb els medis socials específics de cada territori, de cada poble, això suposaria, per un costat, qüestionar l'estructura orgànica del mateix ministeri, car sols les comunitats autònomes (8), i dins d'elles les comarques i encara, els nuclis de població, són els més adequats per a concebre i endegar una política cultural d'acord amb els interessos culturals propis. Però, a més, si la política cultural oficial connectés amb les necessitats i aspiracions dels pobles culturalment marginats de l'Estat Espanyol, aquesta estaria en congruència amb les cultures nacionals respectives, i en contradicció amb el concepte cultural i el tipus de cultura que el Ministeri intenta imposar a les cultures de les nacionalitats de l'Estat (9). Però, davallant més encara en l'anàlisi, ens adonem que si la «cultura oficial» intentés reflectir, inclús, la cultura «de les classes populars» (10) espanyoles o castellano-parlants, aquestes

estarien objectivament interessades en desmantellar un concepte elitista i dominant de «cultura espanyola», concepte encunyat per una tradició aristocràtica i oligarca que utilitza els tòpics i les categories maximalistes per a justificar la seva continuïtat com a classe dominant.

Així el Ministeri sols té possibilitats de copsar el seu propòsit en la mesura que aconsegueixi convèncer els pobles d'Espanya de la «necessitat» de replantejar-se de bell nou la seva pròpia existència, i, rebutjant la tradició històrica, la seva pròpia psicologia individual i col·lectiva, proposar-se la creació d'una nova entitat cultural-nacional sobre bases noves i al servei d'un nou concepte: «El pueblo español».

«Pueblo español» que avui, com ahir, sota el control de la burgesia panespanyola, ha estat la justificació d'accions tant «altruistes» com la Inquisició o la guerra del 36, per posar dos exemples. Em pareix clar que aquesta estratègia no podrà quallar en uns plantejaments polítics importants, més que perquè es recolza sobre uns objectius equivocats, perquè s'equivoca d'època en no tenir en compte el creixent protagonisme de les classes populars de les nacions oprimides i l'estratègia de l'esquerra d'alliberament nacional.

CULTURA I DEMOCRÀCIA

El rebuig al Ministeri de Cultura no és un rebuig a la necessitat de fer una «política cultural». Ben al contrari, precisament perquè considerem que el nostre alliberament com a nació, no es farà si no és sobre la base d'una profunda reflexió en el si de la societat que conforma la nostra nació, crec urgent la programació d'una política cultural que, proporcionï el mitjàns idonis perquè les classes populars mallorquines, menorquines... iniciïn el procés que ens ha de dur a la presa de consciència del nostre ésser nacional. I, és evident, per l'argumentació del discurs anterior, que el Ministeri de Cultura, mai no podrà respondre a aquest interès.

Dins d'aquesta dinàmica l'organització dels mitjàns de difusió cultural han de concebre's des de la perspectiva de la situació socio-cultural en què ens trobam. Per una part ens adonem que som una comunitat lingüística i cultural anormal, on els signes d'identitat resten oblidats o ignorats per molts d'homes i dones de Mallorca i la resta dels Països Catalans, i per un sector d'immigrants que no han tengut encara la possibilitat d'integrar-se a la cultura del nostre país. D'altra banda, topam amb l'existència de la pròpia estructura cultural d'estat que ens empeny a encaixar dins de la proposta cultural espanyola. Aquestes dues circumstàncies són sens dubte els dos eixos sobre els quals haurà l'elaborar-se la nostra concepció de «política cultural mallor-

quina» (11) perquè la nostra situació socio-cultural no és un exemple d'alfabetisme en la nostra cultura, sinó quelcom més complexe. Per això mateix, caldrà que siguem molt conscients i lúcids, alhora de planificar un programa de política cultural pel nostre país. Caldrà que ens adonem que el Ministeri de Cultura segueix la política cultural de l'anterior règim, quant a la seva concepció de «política cultural espanyola» i que una «política cultural mallorquina» ha de superar totes aquelles equivocacions i pretensions que conté la «política cultural» que informa, conscient o, no —això és un altre tema— el Ministeri de Cultura. Sembla, que la gestora d'aquesta nova política cultural haurà d'esser la Conselleria de Cultura del Consell General Interinsular, la qüestió està en si el bon criteri seguit fins ara pel Consell en matèria de cultura, cristallitzarà, o no, en una alternativa cultural per les Illes, o si interessos de partit faran de la Conselleria un nou Ministeri de Cultura. Si això fóra així, s'hauria perdut una bona oportunitat d'assentar les bases de la nostra recuperació cultural i nacional.

A manera de cloenda, convé recordar, que el bé de la cultura és un «dret de l'home» sense el qual no són possibles ni la llibertat ni la democràcia, i al dir cultural, deim la nostra cultura, la cultura dels Països Catalans.

XAVIER GARCIA-CASSANYES

(1) Aquest article diu «... unidad de la Nación española... autonomía de las nacionalidades...» presentant dos conceptes en si relacionats com a dissociats. Així introdueix el contrasentit de **nacionalidad española**, i nacionalitat catalana aplicats a un mateix territori, quan els conceptes totalitzadors **Nación española** i nació catalana no coincideixen.

(2) Sobre aquests conceptes vegeu el meu treball «Les comarques: el camí cap al poder popular» publicat al número de Març-Abril 1978, de la Revista **Lluc**.

(3) Dificultat de vigència com a classe perquè cada cop es veu més diluïda dins

del món de les «multinacionals» i enfrontada a unes burgesies de caràcter autòcton cada vegada més en sintonia amb les classes populars de les àrees nacionalitàries de l'Estat Espanyol. La tensió d'aquesta situació haurà de resoldre's de manera que hi hagi satisfacció entre els sectors en primera instància en conflicte: el capital internacional (representat a l'Estat Espanyol per la burgesia panespanyola) i les burgesies autòctones. De la resolució del conflicte és ben probable que qui hagi de rebre el perjudici siga l'intermediari: la burgesia espanyola.

(4) La qüestió del nombre superior de castellano-parlants respecte als catalano-parlants és sempre l'argument que els intel·lectuals espanyols recreen quan volen justificar la pervivència de l'oficialitat del castellà a totes les comunitats de l'Estat. Però aleshores, l'argument ens queda coix, perquè no acabam de veure quina relació té aquest fet, amb la imposició del seu aprenentatge. Perquè, si feim una anàlisi de la qüestió cultural als Països Catalans, ens adonam que el nostre centre cultural a través dels segles ha estat Europa (Provença i la cultura francesa i alemanya) i no precisament la cultura castellana. Tenim un instrument molt valuós, el castellà, que no ens serveix de res, a hores d'ara almenys. No entenem això que deia aquest home tan curiós com poc clar, que era Sánchez Albornoz, «además es la lengua de todo el Estado Español, y, sobre todo de esa comunidad hispanoamericana... dentro de cuyo imperio cultural tenemos por fuerza que movernos si no queremos perecer en el choque futuro de las constelaciones de Estados». Això ho deia en un discurs a les Corts de Madrid l'any 1931. ¿Pensava que hauríem de formar un estat supra «nacional» amb iberoamèrica per defensar-nos de l'Europa unida? Quan es vol justificar allò difícilment justificable, s'inventen les tesis més curioses. Crec, en definitiva, que la cultura no es pot midar per metres quadrats o pel seu pes de paper segons el nombre de llibres publicats, com fa algun polític de llinatge mallorquí vinculat a la cultura. Perquè si la cultura es midés en paràmetres d'aquests tipus, crec que els espanyols haurien de renunciar a la seva cultura i apuntar-se a l'anglosaxona, per ventura.

(5) El Ministeri de Cultura fou creat abans que s'aprovàs la Constitució Espa-

nyola de 1978, no obstant, això, no introdueix cap matís a la tesi de l'article. Ja des dels anys 72-73, es pregava per la creació d'aquest ministeri que donés contestació a les alternatives culturals que sortien des de les bases de la població. L'estratègia continuava essent la mateixa, es tractava de donar una versió oficial del fet cultural, a uns nivells que resultaven insuficients des de la Direcció General de Cultura Popular y Espectáculos.

(6) Convé no caure en l'equivocació de pensar que la cultura espanyola és respecte a la cultura catalana, quelcom així com a la cultura francesa. Aquest raonament pot estar molt bé per disquisicions consensuals, en què l'equívoc és un element conciliador, però no és un argument seriós, fruit, ni base, de raonaments científics.

(7) No podem confondre el donar suport a les iniciatives populars amb el text de creació de les Cartas Culturales publicat el 15 d'abril al B.O.E. «este Ministerio considera oportuno ceñirse a un régimen de Cartas Culturales mediante las cuales se desplacen las iniciativas a los Centros territoriales en donde realmente se produzcan...». Car el poder de decisió continua en el Ministeri el qual pot denegar l'ajut sol·licitat per tal o qual activitat, sense que pugui saber-se els criteris que el Ministeri empra per a seleccionar els ajuts. De fet sí es poden saber, naturalment.

(8) No podem confondre les Comunitat Autònomes que preveu la Constitució, amb allò que arreu del món, s'entén per una Comunitat Autònoma.

(9) Aquí entrariem en la discussió sobre la qualitat d'allò que hem de dir que és la cultura. No entrarem ara en la discussió, ens bastarà assenyalar la diferència entre una cultura acadèmica basada en el discurs tradicional, i un altra accepció de cultura, en què allò que en diuen cultures marginals, «underground», forma part del patrimoni cultural i n'és una part important.

(10) Em feresesc als pressuposts culturals amb els quals objectivament, les classes populars espanyoles-castellanes tenen coincidència d'interessos.

(11) **Política cultural mallorquina**, que si vol dotar-se de coherència, forçosament ha d'emmarcar-se en una política cultural de Països Catalans.

C. O. P. E.
MALLORCA

RÀDIO POPULAR

una amiga de tot lo dia

**QUADRE COMPARATIU
DELS RESULTATS DE
LES ELECCIONS AL
CONSELL DE MALLORCA
DEL 3 D'ABRIL-79
I LES ELECCIONS AL
CONGRÈS DE L'1 DE MARÇ-79**

	 Unió de Centre Democràtic		 Partit Socialista O. Español		 Partit Socialista de Mallorca (1)		 Partit Comunista Illes Balears		 Coalición Democrática		 Círculos José Antonio (2)		 Moviment Com. Org. Esq. Com.	
	3-A	1-M	3-A	1-M	3-A	1-M	3-A	1-M	3-A	1-M	3-A	1-M	3-A	1-M
ALGAIDA	42,02	56,15	3,76	17,68	51,91	15,35	0,22	4,24	0,95	2,86	0,67	1,67	0,44	0,05
ANDRATX	48,42	52,08	33,27	29,77	6,81	2,05	9,37	8,28	1,31	4,58	0,34	0,67	0,44	0,52
BANYALBUFAR	97,19	88,15	0,93	5,70	1,40	0,43	0,00	0,87	0,00	1,75	0,00	0,43	0,46	0,43
BUNYOLA	54,21	58,85	12,73	24,06	20,70	4,68	7,57	2,77	2,89	6,03	1,71	0,79	0,15	0,31
CALVIA	46,99	46,87	31,64	35,14	6,00	2,01	8,94	4,57	3,80	7,86	0,96	0,73	1,63	0,18
DEIÀ	83,90	77,61	2,29	12,85	4,02	1,42	2,29	2,85	4,02	5,23	1,14	0	2,29	0
ESPORLES	45,06	47,05	30,59	38,72	7,10	1,22	14,40	9,47	1,25	1,71	0,85	0,32	0,72	0
ESTELLENCS	75,62	56,35	18,12	27,62	0,00	1,10	0,00	0	2,50	11,60	3,75	1,10	0,00	0
FORNALUTX	80,93	74,27	7,91	13,76	1,43	0,36	2,51	1,81	6,47	6,88	0,35	1,44	0,35	0
LLUCMAJOR	49,59	31,04	37,42	48,93	3,69	1,55	5,26	5,01	2,34	7,43	0,72	0,75	0,96	0,36
MARRATXÍ	55,05	51,86	23,71	28,69	5,65	1,86	9,15	6,53	3,52	6,53	1,85	1,38	1,04	0,59
PUIGPUNYENT	54,58	53,28	16,87	43,55	25,83	1,94	1,45	0,97	0,41	0	0,83	0	0,00	0
SANTA EUGÈNIA	63,74	77,62	11,45	12,97	18,51	2,01	0,00	1,11	1,52	4,25	2,29	0,44	2,48	0,22
SANTA MARIA	59,73	63,68	19,82	21,62	11,90	4,35	2,62	2,86	0,35	1,83	1,16	0,64	4,38	2,22
SOLLER	58,59	57,12	18,33	25,67	9,35	1,77	5,28	4,80	6,00	7,14	1,39	0,92	1,03	0,14
VALLDEMOSSA	86,90	75,28	3,32	8,07	7,38	2,42	0,36	0,64	1,84	11,95	0,00	0,64	0,18	0
MALLORCA (Ciutat)	44,48	43,33	35,46	35,07	7,20	2,74	8,18	5,99	2,73	8,24	1,17	1,40	0,75	0,46
TERME JUDICIAL DE CIUTAT (SENSE CIUTAT)	53,50	51,24	24,80	31,13	10,33	2,81	6,20	4,88	2,86	5,87	1,05	0,87	1,14	0,43
TERME JUDICIAL DE CIUTAT	46,47	44,76	33,12	34,33	7,89	2,75	7,74	5,78	2,76	7,79	1,14	1,30	0,84	0,45
ALARÓ	47,01	45,91	50,60	47,59	1,51	1,04	0,30	1,27	0,25	2,18	0,21	0,36	0,08	0,18
ALCÚDIA	40,06	54,97	18,69	24,26	2,97	2,18	15,13	5,81	22,14	12,19	0,50	0,76	0,47	0,20
BINISALEM	49,89	52,47	36,76	36,59	5,14	2,55	1,82	2,55	4,90	3,43	0,60	0,57	0,85	0,19
BÚGER	59,21	63,35	12,66	21,48	23,51	3,42	0,98	0,90	2,79	8,12	0,65	1,08	0,16	0,18
CAMPANET	33,21	52,51	1,34	10,44	37,54	5,22	0,07	0,99	27,39	6,25	0,35	3,20	0,07	0,15
CONSELL	51,52	63,39	14,26	23,48	26,91	2,20	2,29	2,66	2,12	3,94	1,35	0,91	1,52	0,36
COSTITX	56,20	68,93	2,83	5,80	13,72	3,78	0,21	1,26	27,01	19,44	0,00	0	0,00	0
ESCORCA	76,56	71,11	4,68	10,00	12,50	7,77	0,00	0	4,46	10,00	0,78	0	0,00	0
LLORET DE VISTA A.	59,67	63,88	4,08	10,87	31,33	8,10	0,27	0,92	4,35	13,65	0,00	3,14	0,00	0,27
LLOSETA	54,90	48,86	27,34	31,65	8,97	3,94	7,63	7,00	0,67	5,64	0,08	0,26	0,37	0,39
LLUBÍ	73,51	72,50	9,91	8,70	13,41	6,13	2,21	1,38	0,81	6,72	0,11	0,39	0,00	0,69
MANCOR DE LA VALL	52,00	59,56	2,37	27,95	43,79	3,65	0,72	2,58	0,72	2,79	0,18	0,21	0,18	0,21
MARIA DE LA SALUT	57,73	62,18	35,39	29,86	1,80	0,93	4,81	3,13	0,17	3,21	0,08	0,33	0,00	0,16
MURO	45,91	66,16	9,64	12,85	13,07	2,96	8,76	3,53	21,41	12,24	0,62	0,22	0,50	0,31
POLLENÇA	56,83	63,77	21,95	29,87	2,77	1,50	17,53	5,32	0,50	2,33	0,13	0,22	0,25	0,28
SA POBLA	43,76	69,94	11,47	14,22	11,71	2,80	0,42	1,28	31,90	7,68	0,57	0,70	0,15	0,54
SENCELLES	60,40	67,08	4,05	17,35	25,08	1,58	0,64	0,74	9,39	11,85	0,10	1,05	0,32	0,10
SANTA MARGALIDA	62,45	76,12	25,80	15,17	1,26	0,86	2,32	1,30	4,72	4,62	2,44	0,51	0,97	0,19
SELVA	41,50	65,38	4,02	18,84	46,54	3,64	1,44	3,20	4,64	7,78	0,78	0,56	0,78	0,06
SINEU	50,56	74,11	4,90	12,04	40,00	4,63	2,32	2,12	0,88	4,95	0,62	0,45	0,69	0,19
INCA	36,72	47,71	20,65	29,59	21,12	5,25	11,21	5,64	9,14	8,37	0,56	0,69	0,56	0,20
TERME JUDICIAL D'INCA	47,99	59,66	18,69	23,37	14,70	3,73	6,86	3,59	10,77	6,83	0,55	0,60	0,41	0,27
ARTÀ	40,47	48,90	22,51	36,33	33,48	7,19	2,33	2,95	0,31	2,25	0,59	0,22	0,28	0,09
CAMPOS	62,53	56,51	2,77	16,09	28,02	4,58	4,30	4,38	1,79	15,22	0,35	1,16	0,20	0,03
CAPDEPERA	42,67	41,08	27,65	33,12	7,86	3,69	15,97	11,11	5,25	8,36	0,44	0,45	0,12	0,28
FELANITX	61,84	61,29	9,17	23,77	10,69	1,28	7,06	3,51	10,65	8,29	0,19	0,56	0,37	0,10
MONTUÏRI	43,24	47,78	25,23	31,80	29,73	13,26	0,21	2,56	1,35	3,10	0,07	0,15	0,14	0,23
PETRA	71,66	73,27	5,53	11,72	20,24	2,68	0,34	0,58	1,60	9,57	0,21	0,19	0,38	0,43
PORRERES	70,41	64,58	11,63	16,72	15,42	3,89	0,55	0,86	1,14	8,42	0,51	3,97	0,31	0,19
SANT JOAN	71,64	75,02	1,24	5,61	16,57	4,35	0,38	0,38	9,57	13,16	0,19	0,38	0,38	0,19
SANT LLORENÇ	50,40	72,09	20,05	17,26	27,74	4,58	0,42	1,22	0,84	4,07	0,37	0,15	0,14	0,15
SANTANYÍ	67,01	63,10	21,00	25,13	6,84	0,88	1,73	2,10	2,80	7,32	0,44	0,08	0,14	0,59
SES SALINES	50,84	56,08	22,07	26,60	22,49	1,08	0,25	0,46	2,46	13,88	1,27	0,38	0,59	0,23
SON SERVERA	63,46	62,81	15,51	22,66	6,42	0,63	6,92	4,06	7,08	7,71	0,08	0,31	0,50	0,31
VILAFRANCA	73,37	83,00	10,80	10,05	13,97	1,69	0,17	0,08	1,49	3,88	0,17	0,50	0,00	0
MANACOR	33,99	54,65	16,76	25,08	26,07	4,09	4,98	3,44	16,47	9,23	0,78	0,40	0,92	0,29
TERME JUDICIAL DE MANACOR	52,91	58,97	15,04	23,31	19,83	3,61	4,18	3,17	7,12	8,30	0,47	0,62	0,41	0,23
PART FORANA	51,11	57,31	18,96	25,28	15,41	3,46	5,75	3,76	7,50	7,12	0,64	0,68	0,59	0,30
ILLA DE MALLORCA	48,00	50,09	26,70	30,34	11,56	3,09	6,89	4,91	5,26	7,70	0,89	1,05	0,67	0,38

NOTES AL QUADRE

(1) El Partit Socialista de Mallorca es presentà a les eleccions al Congrés i al Senat de l'u de març de 1979 en la coalició Socialistes de Mallorca i Menorca.

(2) Els Círculos José Antonio es presentà a les eleccions al Congrés i al Senat de l'u de març de 1979 en la coalició Unió Nacional.

Obra Cultural de «la Caixa»

Corals infantils - Biblioteques

II TROBADA DE CORALS INFANTILS

Diumenge dia 13 de maig es reuniran a Felanitx les corals infantils. Enguany l'organització corre a càrrec del Col·legi de Sant Alfons, sota el patrocini de l'OBRA CULTURAL DE LA CAIXA DE PENSIONS.

L'any passat la primera trobada se celebrà a Sant Jordi (vegeu-ne una il·lustració en aquesta plana).

Hom constata com el panorama musical de Mallorca comença a canviar. La música a les escoles ja és una realitat. L'any passat, de tots els indrets de Mallorca, es reuniren nins i nines per cantar, sense cap afany competitiu, però sí amb un seriós afany de superació.

La trobada d'enguany clourà la II setmana de música que aquesta ciutat ve organitzant anualment. S'hi reuniran les següents corals: *Pinyol vermell*, *Busquerets*, *Els ocells*, *Aigua dolça*, *CIDE*, *Pinyolé*, *Mata de Jonc*, de Ciutat; la coral infantil d'Artà, de Sant Jordi, del Col·legi de Sant Alfons de Felanitx, del Col·legi de Bunyola, Teleclub de Sineu, *Cantaires de muntanya* d'Esporles, Col·legi Llevant i de Sant Vicenç de Paül d'Inca, i la coral infantil de Capdepera.

La recepció es farà el matí a la plaça Espanya, seguida d'un cercaviles cap al convent de St. Agustí, assaig general; a les 12'30, jocs i atraccions al parc municipal; a les 5 del capvespre hi haurà la trobada de corals a Sant Agustí.

PROGRAMA BASIC DE FORMACIÓ COOPERATIVA

L'Obra social de «la Caixa, conscient de la problemàtica actual de cooperativisme ha organitzat un seminari que es tindrà a Ciutat el proper mes de maig, al saló d'actes de la Delegació general, a l'Avinguda Alexandre Rosselló, 40, 4 t. El títol serà: *Programa bàsic de formació cooperativa de Catalunya i Balears*.

Aquest seminari serà dirigit per eminents especialistes en cadascuna de les matèries.

L'OBRA CULTURAL DE «LA CAIXA» I LES BIBLIOTEQUES

El pla de DINAMITZACIÓ CULTURAL de les Biblioteques de «La Caixa», dins la seva OBRA CULTURAL, tingué com a objectiu inicial el de potenciar el servei de les biblioteques per tal que no fossin simples recintes consumidors, sinó productors i impulsors de cultura.

Enguany s'ha ampliat l'abast d'aquesta dinamització: en el temari, la difusió en el ventall de suggeriments i possibilitats.

Les activitats s'agrupen en aquests punts: *Assessorament*, *cicles pràctics*, *conferències*, *infantil*.

L'assessorament s'ofereix a grups culturals, mestres i monitors de clubs d'esplai per tal de donar-los una possibilitat d'aprofundiment en la temàtica pròpia de la seva tasca cultural.

Els cicles pràctics contenen l'aprenentatge de tècniques molts variades: aeromodelisme, macramé, fotografia.

Les conferències agombolen els principals temes de divulgació cultural sempre amb un col·loqui al final de cada sessió: Història, Antropologia, Ecobomia, Sanitat, Ecologia, Folklore, Viatges i diapositives, Literatura, Ensenyament, Nutrició, Diabetis i lluita antidiabètica, Excursionisme, Cine-Fòrum, Projecte director territorial de les Balears, Botànica, Sociologia, Geologia. Tot dirigit a la temàtica pròpia de Mallorca.

Quant a les activitats infantils, senyalem els punts següents: Invenció de rondalles, partint d'exemples del nostre folklore i de Ramon Llull; espectacles de mim «Jutipiris», Teresetes, Iniciació al teatre infantil, Caparrots i màscares, Narració de rondalles. Aquesta activitat abraça allots de 8 a 14 anys.

Són aquestes, doncs, les activitats que l'Obra Cultural de «La Caixa» ofereix, a través de les seves biblioteques, als estadans de les ciutats i viles que en tenen.

Joan Tusquets

El 1901, data crucial de la pedagogia catalana

Conferència llegida per Mossèn Joan Tusquets, el 2 de novembre de 1978, en les II JORNADES D'HISTÒRIA DE L'EDUCACIÓ EN ELS PAÏSOS CATALANS, organitzades pel Departament de Pedagogia de la Universitat de Ciutat de Mallorca.

Sempre m'ha colpit pregonament l'abraçada —mà dreta, el castell de Bellver; mà esquerra, la Seu— amb què ens rep, acollidora la vostra badia.

Aquest cop, a l'abraçada geogràfica s'hi juny la immerescuda, i per això més trasbalsadora i agraïda, abraçada cultural. A la meua edat, quan hom recull els papers per a emprendre el definitiu viatge, un gest com el vostre, el gest d'una joventut universitària extraordinàriament eficaç, renovadora de la projecció internacional que assolí l'Estudi General de la Ciutat de Mallorca, confiant a un vell jubilat la primera lectura de les Jornades, m'ha commòs tant com m'ha sorprès.

Totd'una em decantava a refusar una distinció de què em sentia indigne i que comportaria segurament que us en penedíssiu. Després, però, se m'acudí que la meua edat havia estat potser un factor del vostre programa. Sabíeu que, gràcies a Déu, no he perdut la memòria i creguéreu que els meus records podien contribuir —no com a meus, ans com a records— a l'esclariment del període d'història de la pedagogia catalana que em suggeríeu com a tema.

I vaig acceptar. Us prec, doncs, que en esguard a la meua bona voluntat i a que en sou els responsables, tingueu paciència per escoltar la meua lletania de records. Mercès, grans mercès, a la bestreta.

1. «STATUS QAESTIONIS»

Sota aquest epígraf els escolàstics solien concretar quina qüestió anaven a discutir i què havia hom dit entorn d'ella. El «status quaestionis» no és exactament identificable als «praenotanda», o preliminars, que es reduïen a aclarir els termes que hom anava a utilitzar. Convindrà, doncs, que ens treslladem al temps en què Catalunya —i singularment Barcelona— es plantejà amb vigor, i fins i tot amb angúnia, la «qüestió», el problema, de la renovació pedagògica, i al moment concret en què algunes personalitats, sostingudes per determinades institucions o moviments, intentaren solucionar-lo d'una manera original i sistemàtica.

A les darreries del segle passat, l'esperit de la Catalunya estricta i especialment el dels barcelonins estava segellat per dues imatges de signe oposat. Una de signe positiu: el record de l'Exposició Universal del 88. Els ulls del meu pare s'enlluernaven quan em descrivia aquelles jornades que visqué de noi: el port que agermanà, recer de pau i progrés, vaixells de gairebé totes les nacions d'Europa; l'arribada de Maria Cristina amb el «reiet»; les il·luminacions particulars i públiques, a les quals per primera vegada contribuí l'electricitat, que convertiren en dia les nits de la ciutat empallida; les perspectives obertes a la indústria i comerç de Catalunya per les grans firmes estrangeres; i sobretot, l'embranchida, el delit de progrés, que l'Exposició emportà a tots els estaments.

Però una imatge negativa se sobreposà a l'anterior i n'ofegava l'optimisme esperançador: el desembarc dels soldats, malmesos, esgarriats, que retornaven de la derrota de Cuba. De gué semblar-los un malson als meus avis que havien aclamat de joves els vencedors de Castillejos.

Hi havia a Catalunya —com a Madrid i a d'altres indrets d'Espanya; però ara parlem de Catalunya— moviments que duïen molts d'anys de profetitzar el desastre i de reclamar, per tal d'evitar-lo, profundes reformes culturals i administratives. Principalment eren tres: el catalanisme, l'obrerisme i un sector dels partits de torn instaurats per Cánoves i Sagasta. Fins aleshores aquests moviments tenien pocs adeptes, per bé que qualificats per la categoria intel·lectual o per un entusiasme fantasiós; i en el camp polític, pròpiament dit, o sigui, en la conquesta de posicions administratives, havien romàs poc menys que inoperants. Ara, de sobte, tots els qui es resistien que —per dir-ho així— la imatge del desastre ofegués la de l'Exposició, giraren els ulls vers els profetes de la desfeta i els donà per entenenent que havia arribat l'hora de mobilitzar el poble. Calia organitzar-se políticament, apuntar a objectius pràctics i tangibles, apoderar-se pri-

merament dels càrrecs culturals i després dels administratius, ensorrar els partits de torn i refondre, de cara a la realitat, l'arbitrària estructura d'Espanya.

Això no podia realitzar-se sense personalitats dotades d'una clara visió de l'estratègia i dels mètodes que assoliren resultats a curt i a llarg termini i deslligades de vagues utopies i d'esparveradores demagògies. Convenia, encara, que pertanyessin a una generació ulterior que, si havia assolit èxits dels quals l'Exposició del 88 fou tot un índex, no havia aconseguit imposar-se als polítics qui conduïren el país a la catàstrofe del 98. En resum: una nova bandera, una nova estratègia i unes veus no gastades. No ha de sorprendre'ns, doncs, que la Lliga Regionalista prengués pel seu compte —com diu Amadeu Hurtado— el treball de presidir i guiar la transformació (1).

Darrera la pantalla d'algunes figures ja estantisses, acoplava un estol de joves d'insòlita talla política, capitanejat ideològicament pel seny i la tenacitat de Prat de la Riba; dinàmicament, per l'empenta i la visió estatal de Cambó; i operativament, per l'habilitat de Duran i Ventosa. Un poeta excels —Joan Maragall—, en l'**Oda a Espanya**, que data, com la fundació de la Lliga, de 1901, i en el **Cant a la senyera**, infongué passió i ritme a l'ideari dels polítics, mentre la burgesia industrial i comercial i una ruralia pairalista cuitaren a oferir l'ajust social i econòmic.

L'1 de gener de 1901, el director de Diari de Catalunya (nom ocasional de **La Veu de Catalunya**, sospesa pel govern), Prat de la Riba, escriu: «Qui vol el reconeixement d'un dret se l'ha de guanyar... Hem de crear amb el nostre esforç, dintre de les velles institucions, el germen de les futures i hem de formar el personal encarregat de constituir-les i de fer-les marxar». I el 20 de març, Francesc Cambó, en l'article de **Camí a seguir**, declara que «dels mals que sofreix

(1) HURTADO, A. *Quaranta anys d'advocat*, Barcelona, 1969, pàg. 53.

Catalunya els catalans i sols els catalans en tenim la culpa», per mor de perdre el temps engellant missatges, en lloc d'enviar diputats a les Corts i regidors als municipis. La nova generació, sense renegar dels Jocs Florals, renunciava al floralisme polític.

Però si la Lliga, pel seu sentit constructiu, per la seva vinculació a l'economia industrial i rural, i també pel seu pregó, però no cridaner, nacionalisme, enbolcallat en l'equivoc regionalisme, podia conquerir els mestrals i els masovers, mai no podria atreure les masses obreres, un considerable percentatge de les quals procedia, ja aleshores, de regions pobres i endarrerides. Ho veié clar Alexandre Lerroux. Fins llavors, només incidentalment i sense ressò havia actuat a Barcelona. Ara hi desplaçarà la seva oratòria majestuosa i crepitant, a l'hora, ensems romàntica i demagògica, i barrejant els ditirambes patriòtics amb els atacs als «exploitadors» i salpicant-la amb el pebre d'un anticlericalisme que cristallitzava en propostes com aquella de «asaltar los conventos i elevar las monjas a a la categoría de madres», fanatitzarà les multituds dels barris on predominava la mà d'obra immigrada.

Aquest fou l'escenari de les eleccions generals —i pocs mesos després, de les municipals— de l'any 1901. Afegim que la influència indirecta, però molt real, de l'Església, en una decisió col·lectiva tan trascendental, s'afeblí aquesta vegada. Havia mort el Bisbe Morgades i encara que el seu successor no va ésser un prelat amb prejudicis anticatalans, sinó un barceloní, Salvador Casañas, bisbe d'Urgell, promogut sis anys abans al Cardenalat per Pius IX, no havia arrelat prou a Barcelona. I la trobà tan enverinada per la controvèrsia entorn al comportament de Morgades en el cas Verdguer que no li semblà prudent de comprometre l'Església amb opcions massa concretes.

El resultat de les eleccions generals del 1901 significà el triomf de les tres corrents reformadores. Sortiren per Barcelona els quatre candidats de la Lliga —Bartomeu Robert, ex-president de l'Econòmica d'Amics del País; Albert Rusinyol, ex-president del Foment del Treball Nacional; Lluís Domènech i Montaner, ex-president de l'Ateneu, i Sebastià Torres, president de la Lliga de Defensa Industrial i Mercantil; dos dels candidats republicans: Alexandre Lerroux i Francesc Pi i Margall que Lerroux havia enclos a la seva candidatura per atreure's els federals; i un «cunero» partidari de la reforma, Pere Grau Maristany. Anàleg fou el resultat de les municipals: entre els de la Lliga sobresortia i havia de donar molt joc, quan l'arribada del Rei dos anys més tard, Francesc Cambó.

La nova situació política havia de repercutir en el camp educatiu. Molt més havent-se produït a un moment,

històric en el qual les nacions cultes revaloritzaven la Pedagogia —atorgant-li, poso per cas, càtedres universitàries—; Elena Key declarava que s'obria «el segle del nen», i la teoria de l'Estat docent polititzava l'ensenyança. Amb el suport de l'Ajuntament barceloní, o amb subsidis no municipals, o sense cap mecenatge, brosten arreu escoles de finalitat i fèsonia diverses, però totes elles amarares d'entusiasme renovador. No n'existeix una llista completa; les més sobresortints, també les de més acusat caràcter polític són descrites, o almenys anomenades, en llibres recents, el més complert dels quals és, ara com ara, el de Jordi Monés (2).

I ací ve la «questió». ¿És veritat, segons afirma Monés després d'una acurada i perspicaç catalogació dels centres innovadors, que «l'aportació catalana a la història de la Pedagogia es resumeix en ben poca cosa —parlo evidentment del període 1900-1938, car dels temps anteriors i posteriors a aquestes dates no cal ni parlar-ne»? ¿és exacte que, com diu tot seguit, «la renovació catalana, tant a la dreta com a l'esquerra, es caracteritzà per damunt de tot per la implantació i adaptació a les nostres latituds dels corrents de la pedagogia i la psicologia modernes; en una paraula, no passà d'un intent, força reeixit, val a dir-ho, de posar-nos al dia?» (3).

2. ELS TRES CAPS DE BROT

Deixem de banda una afirmació tan gratuïta com la que diu que abans i després del període 1900-1938 no hi ha res que valgui la pena d'ésser tingut en compte (3).

És cert, en canvi, que el desvetllament pedagògic del període 1900-1936 té molt d'aggiornamento. Són nombrosos els que van a l'estranger, becats generalment per institucions catalanes, però més d'una vegada (Rosa Sensat, Bardina, Rosselló, etc.) per la «Institució Libre de Enseñanza» i en tornen —com ja s'esdevingué al segle XIX respecte a Lancaster, Pestalozzi, Froebel, etc.— disposats a trasplantar un mètode o una estructura. No obstant, l'empelt català d'alguna d'aquestes trasplantacions és prou valuós per a fer-nos oblidar l'original; el transformen i l'enriqueixen creativament. ¿Qui pot negar l'originalitat d'Alexandre Galí, en el camp de la mesura del treball escolar, i sobretot la de Pere Rosselló, en la metodologia comparativa?

No acaba ací la cosa. Alguns dels centres docents de nou estil i dels esdeveniments culturals d'aquest període obeeixen a un pensament autòcton i sistemàtic, per bé que obert i freturós d'acollir les iniciatives d'origen estranger adequades al sistema.

Millor que parlar d'un sistema, serà distingir-ne tres que —no sense interferències mútues— corresponen a les tres posicions polítiques que hem dis-

tingit dintre de l'embranchida reformadora: la catalanista, eclèctica per tal d'encabir-hi tot un poble en marxa; la revolucionària que arrossegà, en el torrent demagògic, els nuclis del vell federalisme; i la que intenta —com assajarà N'Antoni Maura— d'abocar vi novell a tines velles.

L'intel·lectual que, ja en 1901, somnia dotar Catalunya d'un pensament pedagògic sistemàtic i autòcton, radicalment divers del d'altres cultures, —fixem-nos bé que no es tracta ací primordialment de dotar-la d'una xarxa educativa actualitzada— és, per molt que ens dolgui, Eugeni Ors Rovira; el qui, l'any 1901, implanta a Barcelona un sistema pedagògic al servei de l'anarquisme és Francesc Ferrer i Guàrdia; i el qui, sempre l'any 1901, s'estrena publicant al «Diario de Barcelona», portaveu del partit conservador, uns articles que oposen a la reforma farfollera i anticlerical, iniciada per Romanones, la fonamentada, anc que no fossilitzada, per les valors tradicionals, és el pesuïta Ramon Ruiz i de Contreras.

Discrepo, doncs, en absolut de l'opinió de Jordi Monés. Sostinc que, en el període per ell investigat, neixen i creixen a Catalunya tres sistemes pedagògics de trets originals i —per bé o per mal— inconfusiblement nostrats, els quals nodreixen institucions i decisions educacionals de no menyspreable importància, i avui i tot segueixen exercitant llur influència, per bé o per mal, en l'esperit i en els moviments educatius del nostre poble, sobretot al Principat i molt singularment a Barcelona.

¿No serà —em pregunto— impertinent dedicar a una qüestió tan barcelonina la conferència que m'havau confiat com a pòrtic de les II Jornades d'Història de l'Educació en els països catalans, organitzades per la Facultat de Mallorca? Fora de que aquesta objecció és aplicable a moltes de les comunicacions que seran llegides i prové d'haver el Principat i especialment Barcelona disposat de majors mitjans polítics i econòmics per instaurar o restaurar fontanes de cultura catalana, perd tota força en el meu cas perquè, com veureu, si els caps de brot són de la meua terra llurs millors arrels ho són de la vostra.

I donat que de les tres personalitats, Ferrer i Guàrdia fou el primer a enllestir la construcció mental del seu sistema i el primer també a comptar amb unes relacions i un capital, indispensables per dur-lo a la pràctica, comencem per ell; examinem després la trajectòria i el sistema, tan contrari al seu, de Ruiz de Contreras, i finalitzem amb el més tocatardà, almenys en aparença, que fou l'Eugeni d'Ors.

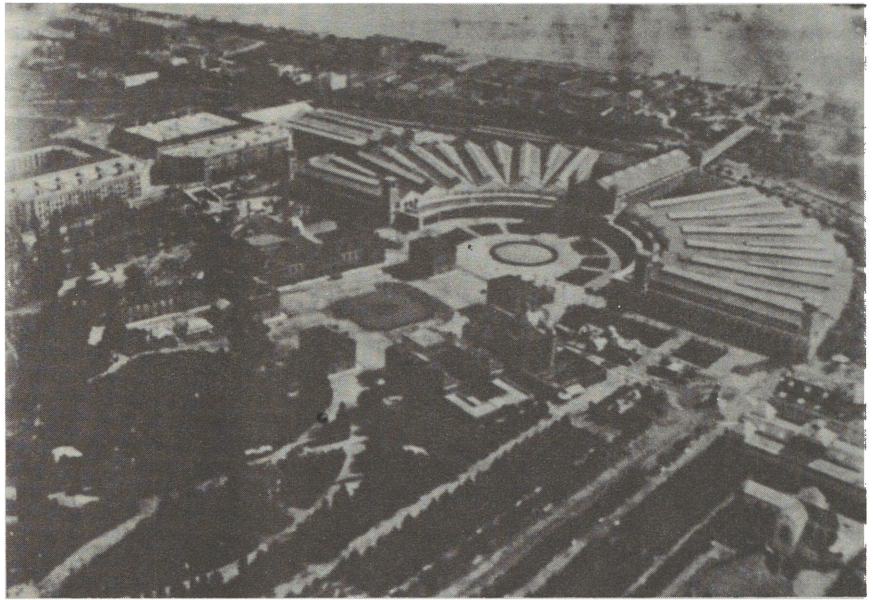
3. LA PEDAGOGIA ANARQUISTA DE FERRER I GUÀRDIA (1859-1909)

«Nosaltres —escriu Alexandre Galí— a través del que hem llegit i sabut sobre ell, només hi hem pogut

veure un ateu, que professava fanàticament el seu ateisme i un vividor aprofitat i hàbil que feia el negoci de les teories anarquitzants» (4). Unamuno havia també negat tota qualitat pedagògica a Ferrer: «Las escuelas de Ferrer eran un horror. Pedagógicamente, detestables. Su enseñanza, de una mala fe y una vacuidad notorias. Sus libros de lectura horrorizan por lo estúpido» (5). Bonaventura Delgado, sempre documentat i objectiu, accepta que l'Escola Moderna tingué, al costat de capitals defectes, notables encerts, i observa que «Ferrer se convirtió tardíamente a la Pedagogía, cuando contaba cincuenta años» (6). El propi Ferrer escriví que «reconociendo mi incompetencia respecto de la técnica pedagógica» es determinà «a buscar la persona competente que, por sus conocimientos, su práctica y su elevación de miras, coincidiera con mis aspiraciones y formulara el programa de la Escuela Moderna que yo había concebido» (7).

Convé aclarir aquest punt, si volem entendre en quin sentit ha d'afirmarse que Ferrer és autor d'un sistema pedagògic. De la seva biografia hom infereix dues coses. La primera, que Ferrer fou pedagog de mena. Noi encara, judicà els mestres i les escoles d'Alella i Teià. Adolescent, acudí a cursos nocturns, estudià el francès i l'anglès, intentà autoeducar-se sadollant-se de lectures. Empleat, es captinué d'il·lustrar els companys de treball, creant una biblioteca circulant. A París —desterrat— s'obrí pas amb conferències pedagògiques, i donant classes d'espanyol amb un mètode molt seu que formulà en el tractat d'«español pratique» editat i reeditat per la prestigiosa casa Garnier (8). Consta que una conferència seva —de tema pedagògic—, pronunciada al Cercle parisenc de l'Ensenyament laic, causà pregona impressió a Leon Bourgeois, i que una xerrada pedagògica que sostingué a Bruxelles deixà admirat a Reclus. Alternà amb els màxims pedagogs esquerrans del seu temps i la majoria dels seus viatges està marcada per l'interès de relacionar-se amb ells i de visitar centres educatius (9).

I la segona cosa, no menys digna de subratllar-se, és que el seu temperament rebel a qualsevulla imposició, les circumstàncies familiars (l'anticlericalisme del seu germà gran, i sobretot de l'oncle Antoni) i socials i les seves passions li injectaren un cocktail d'odis, i de contracop, una ferma, anc que utòpica, **esperança**. Odi ferotge a la Religió —nodrit pels tòpics que li subministrava la maçoneria francesa—; odi a la institució familiar tradicional —la seva muller el ferí greument a trets, una de les seves bagasses li reclamà judicialment un préstec considerable—; odi de classes; odi a l'exèrcit; odi als moviments regionalistes que aferren l'home al

Exposició Internacional de Barcelona (1888)

seu país («hubo quien, inspirado en mezquindades de patriotismo regional me propuso que la enseñanza se diera en catalán... Ni en español la establecería yo —contesté al fanático catalanista— si el idioma universal, como tal reconocido lo hubiera ya anticipado el Progreso. Antes que en catalán, en esperanto» (10)... I com a contrapartida d'aquesta càrrega destructora, la convicció que l'home assolirà la felicitat quan, alliberat de les pressions esmentades, es guï exclusivament pels dictats de la ciència i del raonament.

D'aquestes dues premisses ixen, d'una banda, el convenciment que l'educació ha de contribuir decisivament a l'ensorrament de la societat opressora i a tenir preparades les minories que orientaran la nova («la Escuela Moderna... había de ser la negación positiva de la escuela del pasado perpetuada en lo presente, la orientación verdadera hacia aquella enseñanza integral en que se iniciará a la infancia de las generaciones venideras» (11); i d'altra banda, la concepció i l'enriquiment didàctic del seu sistema.

Aquest —el sistema— arranca i es desenvolupa mitjançant dues rengles d'interrogants, seguits de les respostes que li donen els «entesos», entre les quals Ferrer tria la més avinent a la seva estructuració sistemàtica, quan no les rebutja totes i n'inventa una d'original.

Primer rengle: les preguntes formulades pels odis. Per exemple: —¿Com faré pedagògicament operatiu l'odi a la religió?—. De les respostes que li ofereixen els savis i els pedagogs, Ferrer n'escull dos: l'ensenyament de l'evolucionisme com a substitut de la creença en Déu creador i ordenador,

i apropar l'alumne a la naturalesa en tal mesura que esdevingui refractari a tota transcendència. Un altre exemple: —¿Com daré efectivitat educativa al meu odi a la família tradicional?— la nova pedagogia li respon: «mitjançant la coeducació». —¿I al meu odi a l'estratificació de classes socials?—. I com que no hi ha resposta, ell mateix es contesta que barrejarà a la seva Escola les diverses classes socials i farà que els pares contribueixin econòmicament, segons les respectives possibilitats.

És, doncs, Ferrer qui tria i qui afegeix o retalla o inventa, quan convé. Basta donar una ullada, com ha fet Delgado, a les instruccions que distri-

(2) MONÉS, J. *El pensament escolar i la renovació pedagògica a Catalunya: 1933-1938*. Barcelona, 1977.

(3) Vegeu, per exemple: PALLACH, J. *Els mestres públics i la reforma de l'ensenyament a Catalunya*. Barcelona, 1978, introducció i cap. I.

(4) GALÍ, A. *Història de les institucions del moviment cultural a Catalunya*, llibre II, Ensenyament primari. Barcelona, 1978, pàg. 32.

(5) UNAMUNO, M. *El sentimiento de la fortaleza*. Diari «La Nación», Buenos Aires, 10-12-1909.

(6) DELGADO, B. *La Pedagogía de Francisco Ferrer Guardia*. Revista «Perspectivas pedagógicas», Barcelona, n.º 34, pàg. 193; i n.º 35-36, pàg. 567.

(7) FERRER Y GUARDIA, F. *La escuela moderna*, cap. III, Responsabilidad aceptada.

(8) 1.ª, 1895. 2.ª, 1897.

(9) COSTA MUSTÉ, P. *Biografía sumaria*, a «La Escuela Moderna» de F. Ferrer Guardia, ed. Barcelona, 1967.

(10) *ibidem.*, pàg. 76.

(11) *ibidem.*, pàg. 75.

buïa als mestres, als temes dels exercicis i a les redaccions espontànies dels alumnes, i recordar ço que en la meua època s'endevinava, o se sabia, del to i esperit de l'Escola Moderna inaugurada a Barcelona, el 8 d'octubre de 1901, i d'alguna de les seves filloles, per concloure que posat a atiar els **odis redemptors** Ferrer tirava al dret.

Semblant és l'esquema relatiu a l'educació **per a la felicitat, per al benestar**. Ferrer pregunta: —¿Com assoliré un més gran benestar corporal, present i futur, dels alumnes?— La Ciència li respon: «Instruïnt-los i exercitant-los en la Higiene». Ferrer accepta la resposta, però cuita a afegir-hi: —I combatint «la suciedad católica. San Alejo y San Benito Labré no son los únicos ni los más caracterizados puerocos que figuran en la lista del reino de los cielos... Con tales tipos de perfección, en medio del ambiente de ignorancia, hábil e inicua mente sostenido por el clero y la realeza de tiempos pasados y por la burguesía liberal y hasta democrática de nuestros días, claro que los niños que venían a nuestra escuela habían de ser muy deficientes en punto a limpieza: la suciedad era atávica» (12). Si pregunta: —¿Com aconseguir que els deixebles sentin el plaer de contribuir científicament al benestar comú?—, li respondran els pedagogs que acostumant-los a fer experiments de laboratori i posant-los en contacte amb centres d'investigació o amb indústries que es beneficien de les descobertes científiques. Ferrer, però, ho completava criticant irònicament els miracles i fins i tot palesant que tan ineficients són els renecs com la pregària.

Voldria recalcar aquesta diferència entre l'ús que fa dels mètodes aliens un adaptador —un importador de «novetats» estrangeres, poso per cas— i el que en fa l'autor d'un sistema. Aquell s'hi sotmet amb entusiasme, introduint-hi potser plausibles modificacions aclimatadores. Aquest els posa al servei del seu sistema. Aquell els rep; aquest els crida.

Ni val a dir, com postula Jordi Monés, que «la influència més directa sobre Ferrer l'exerciren els corrents anarquistes de París, dels quals era portaveu el Comité pro Enseñament Anarquista, fundat el 1898 i integrat per Kropotkin, Elisée Reclus, Carlo Malato, Lleó Tolstoi, Jean Grave, etc.» (13). Aquest Comitè apadrinà determinats mètodes; però no construí un sistema. No era possible que el construís, compte hagut que els seus membres representaven concepcions educatives tècnicament incompatibles. Fou Ferrer, no el Comitè, qui fundà i presidí la Lliga Internacional per a l'Educació Racional de la Infantesa, a la qual, impulsant revistes com **L'École Renouée** i **La Scuola Moderna** sembrà a França, Bèlgica, Itàlia, «la llavor de l'Escola Moderna de Barcelona».

Quant a Espanya, el 1903 hi havia ja 32 centres que utilitzaven els textos editats per la «Escuela Moderna». Àdhuc entre els catalanistes causà impacte —de poca durada— el mesianisme de Ferrer. Pau Vila en fou deixeble, fundà una «Escuela Moderna» i no s'en desenganyà fins el 1905. «Hi havia dintre de nosaltres —reconegué Puig i Cadafalch, un dels fundadors de **La Veu de Catalunya**— un petit gra, com un gra de sal, d'anarquisme» (14). ¿Qui l'havia sembrat?, em pregunto.

En canvi, l'Hurtado, que va formar part del Patronat de l'**Escuela Moderna**, escriu en les seves **Memòries**: «Encara que el tracte personal amb Ferrer no tenia res de desagradable ni que desmentís la missió que es deia haver-li estat confiada, no vaig arribar a assistir a cap reunió del Patronat perquè una circumstància fortuïta me n'havia refredat. Viví a dispesa, en un pis de la mateixa casa del carrer de Cervantes on jo tenia el domicili i el despatx, la directora o primera professora de l'**Escuela Moderna**, una dona jove francesa, menudaj d'aspecte monacal, Clémence Jacquinet, que, en veure el meu nom al rètol de la porta, va voler entrar a saludar un membre del Patronat, que no coneixia. I de les diferents converses que tenia amb la Jacquinet, com de l'examen dels manuals que ella havia preparat per a l'escola, especialment els d'història, en treia la convicció que no es tractava de crear una veritable institució de cultura, sinó un centre d'ensenyament d'un dogmatisme extremista, estret com tots els altres dogmatismes, però d'una qualitat tan migrada que me'l feia insuportable. En aquells moments de formació d'un nou esperit del nostre poble, podia ésser curiós, i certament ho era, de conèixer aquest aspecte encogit i recelós d'una mentalitat doctrinària tan de segon ordre que aspirava a exercir una influència; però, un cop satisfeta la curiositat, perdí tot interès com una cosa que queia fora de l'òrbita normal de la vida catalana i que, si podia tenir alguna eficàcia, no seria certament en el pla cultural on s'havia situat» (15).

4. LA PEDAGOGIA IGNACIANA DE RUIZ I DE CONTRERAS

Comencem per una qüestió terminològica, relativa no a les teories de Ramon Ruiz i de Contreras, sinó als pseudònims que adoptà. Generalment es firmava Ramon Ruiz Amado, substituint el cognom rebut de la mare pel segon cognom del pare, Don Hilarió Ruiz Amado ¿Motiu d'aquest canvi? La rivalitat amb el seu germà Lluís Ruiz Contreras, a qui anomena Azorín «el patriarca, el organitzador de las huestes de 1898» i antijesuític fins a l'obsessió. Emprà mitjadotzena de pseudònims corresponents a tantes altres seccions de la revista **La Educación Hispano-americana**, més d'un

fascicle de la qual fou totalment escrit per ell. Més significatiu és el pseudònim Raimundo Carbonell, «alusivo recuerdo —escriu Fages de Climent— a su abuelo y bisabuelo mío Ramón de Contreras y Carbonell, de la rama catalana de un noble linaje con solar en Avila de los Caballeros» (16). Mentre el seu pare, Ruiz Amado, fidel suscriptor del **Diario de Barcelona**, li inculcava les idees conservadores de Mañé i Flaquer i la veneració a la cultura castellana, el seu avi matern, descendent dels Carbonell, el decantava al liberalisme i l'iniciava en la cultura catalana.

Si la versió religiosa de Ruiz Amado fou tardívola, més tocatardana ho fou la pedagògica. Nat a Castelló d'Empúries, pel gener de 1861, en ingressar el 1884 a la Companyia de Jesús ja s'havia llicenciat de Dret a la Universitat de Barcelona, i doctorat a la de Madrid amb una tesj titulada **Concepto, plan, método y relaciones del Derecho Internacional: su división en público y privado**. Guardà un record admiratiu dels catedràtics d'aquella etapa: «En mi memoria están grabados con letras indelebles los nombres de Milà y Fontanals, Rubió y Ors, Durán y Bas, Vergés y otros insignes catedráticos que hallé en mi juventud en la Universidad de Barcelona» (17). I havia conreat la pintura fins assolir no mediocres retrats a l'oli (18).

La llicenciatura de Filosofia i Lletres l'obtingué molt més tard, el 1894, a la Universitat de Zaragoza.

L'interès per la Pedagogia —no solament per a esdevenir professor, sinó per la sistematització teòrica de l'educació— li fou desvetllat pel «descobrimient», com a estudiant a Veruela primer i com a professor a Orihuela després, del **Ratio Studiorum**. «Propuse al P. Rector me permitiera enseñar con el **texto** oficial, pero con el **método** del **Ratio**. Se me dio esta licencia y el resultado no pudo ser más halagüeño. Yo había roto la rutina y distinguido prácticamente entre la **letra** y el **espíritu** del **Ratio**. El segundo había de salvarse, pero por la primera era inútil batallar» (19). Retinguem la darrera frase que és, si no tot, bella part del seu programa. Per aquelles dates —1891, 1893— compregué també que «el florecimiento de nuestra enseñanza requería que en cada colegio hubiera por lo menos un par de profesores (a ser posible, uno de Letras y uno de Ciencias) que por su formación y crédito inspiraran respeto a los profesores oficiales» (20). I apuntant a aquesta meta, arribà a dominar, ultra els idiomes moderns, sobretot l'alemany, els clàssics i encetà el sànscrit i l'àrab; i amuntegà notes «para preparar una acomodación española de los **Principios de Historia del Lenguaje** de Hermann Paul; para publicar una Gramática griega, conforme a aquellos estudios; para componer una obra de Es-

tética que viniera a completar la **Historia de las Ideas Estéticas** de Menéndez y Pelayo, con la parte filosófica que en ella falta...» (21).

La seva estrena com a escriptor pedagògic no arribà, però, fins al 19 d'abril de 1901. De Sarrià estant, publicà a **Diario de Barcelona**, el primer article de la sèrie **¿Instrucción o Destrucción?**, signat amb les inicials del pseudònim Raimundo Carbonell, a les quals afegeix «Dr. en Derecho y Lic. en Filosofía y Letras», no per vanitat, sinó com una resposta a la mentalitat del Comte de Romanones qui, tot just en possessió del Ministeri d'Instrucció Pública, desprestigiava l'ensenyament impartit per religiosos i dictava mesures que el subjectessin despòticament a l'ensenyament oficial.

D'aquests articles i d'altres que publicà a **Razón y Fe** i a **El Universo**, cal destacar, en primer lloc, que Ruiz Amado creu necessària la reforma, per bé que consideri errada la que emprèn Romanones: «Deshecha por los proyectiles norteamericanos la farsa de nuestros convencionalismos oficiales, la vida oficial se empeña en convencernos de que es vida efectiva; y vencida por un pueblo que debe cuanto es a la libre expansión de las particulares iniciativas... se empeña en sofocar los débiles chispazos de nuestro espíritu». «Hay que sacar lección de las derrotas», en lloc d'«estimular el incurable prurito de acabar con la sombra de libertad que conservábamos para convertirnos todos en inertes piezas del mecanismo gubernamental». Hom diria, i sembla ben probable, que el nét de l'avi Contreras i Carbonell llegia, potser d'amagat, **La Veu de Catalunya**.

En segon lloc vull remarcar que, en el primer article, defensa l'ensenyança privada, no solament la dels religiosos, dient que és «el único resto, bien mezquino ciertamente, del derecho que la Naturaleza da a los padres de elegir los maestros que han de enseñar a sus hijos las ciencias y las ideas que sean en adelante régimen de su vida y de sus costumbres». I en el segon, publicat cinc dies després, acusa Romanones d'infringir els drets de l'alumne i de conculcar la justícia commutativa. De manera que per compte d'emparar-se en arguments extrets de la Revelació, que poca força haurien tingut per als incredulíssims o els indiferents, apella a raons de dret Natural, vàlides per a tot hom no encegat d'apassionament. La mateixa tònica manté la resta d'articles d'aquest període, fins a tal punt que —escudant-se en el pseudònim— proposa que els pares de família «nos (sic) reunamos... y opongamos a la inexperta arbitrariedad de los hombres de la política, la sensatez de los hombres de la práctica».

Els seus Superiors, vist l'èxit de la campanya i preveient potser que Ruiz Amado estructuraria una versió actualitzada de la pedagogia ignasiana, en

Ferrer
i Guàrdia
a París

lloc d'orientar-lo, com tenien pensat, vers l'ensenyament als col·legis, l'adreçaren vers la polèmica i la teorització pedagògiques. No li regatejaren mitjans per a dur-les a bon terme, entre els quals destacaríem l'accès a les fonts bibliogràfiques i documentals i els viatges i estades a Alemanya (1906), Anglaterra (1908), i Argentina, Uruguai i Chile (1910).

La medulla del sistema bastit per Ruiz Amado no és altra que la projecció pedagògica dels **Ejercicios Espirituales** i del **Ratio**, atenent, com anys enrera havia resolt, més tost a llur esperit que a llur lletra. D'ací que erigeix en objectiu principal de l'educació, auxiliar l'immadur a assolir una plena personalitat moral, ço és, a esdevenir «un home els actes del qual siguin constantment regulats pels principis morals» (22). O com diu **Diccionario Labor**, en la seva antiga edició, gens sospitosa de jesuïtisme, «el lema de Ruiz Amado es educar por la obediencia para la libertad moral, o sea para que el discípulo, dominando sus pasiones, alcance el carácter moral» (23).

Els **Ejercicios** i el **Ratio** li presentaren, ultra la finalitat de l'educació, una garba de continguts i mètodes d'eficàcia perenne, barrejats amb d'altres palesament anacrònics. Ruiz Amado no es limità a fer-ne la tria i modernitzar els més escaients; hi afegí, tant respecte a l'educació de l'enteniment com a la de la voluntat i dels afectes i sentiments, continguts i mètodes de recent invenció i de molt diversos manantians. Per exemple: en **La Eudación de la Castidad** fa responsables als pares que no manqui als fills i filles un oportú i ben enfocat esclariment; en **El secreto del**

éxito adapta a les nostres latituds l'optimisme nordamericà; i en **Educación cívica** i **Educación Social** resol, inspirant-se —i algun cop avançant-se als adoctrinaments pontificis, la problemàtica tan diferentment plantejada per Natorp, Durkheim i Dewey o per Willmann i Foerster. La seva traducció de Meumann introduí a Espanya la concepció alemanya de la **Pedagogia Experimental**. També fou dels primers a importar la novella amb protagonista adolescent i escenari modern.

Ni remotament concep l'educació a manera de motllo, ans com a instiga-

(12) **ibidem.**, pàg. 103.

(13) MONÉS, J. Vegeu nota 2, pàg. 211.

(14) BONET, J. Pròleg (cap. VIII, pàg. XXX) a «Obres Completes» de Josep Torras i Bages, Barcelona, 1948.

(15) HURTADO, A. Vegeu nota 1., pàg. 96.

(16) FAGES DE CLIMENT, J. **En el centenario del Padre Ramón Ruiz Amado S. I.**, a «Perspectivas Pedagógicas», revista, Barcelona, n.º 9, pàgs. 115-116.

(17) RUIZ AMADO, R. **Las Universidades alemanas**. Revista «Razón y Fe», tomo 18, pàg. 211.

(18) SANGÜESA GARCÉS, A. **Pedagogía y Clericalismo en Ramón Ruiz Amado**. Zurich, 1973, pàg. 91.

(19) RUIZ AMADO, R. **Notas autobiográficas**, conservadas en la Facultad de Teología, San Cugat del Vallés.

(20) **ibidem.**

(21) **ibidem.**

(22) MANZANO MARTÍN, Braulio. **Un educador en una época de encrucijada**. Revista «Bordón», Madrid, n.º abril-mayo, 1963, pàg. 291.

(23) **DICCIONARIO LABOR**, edició de Barcelona, 1936, II, columna 2818.

dora i encarriladora de l'activitat i llibertat del deixeble; ni a tall d'imposició, sinó com a encoratjadora del lliure albir del fill o deixeble, sobretot, diu i repeteix, en l'elecció d'ofici, carrera o estat. Cal procedir per convicció, no per imposició, llevat, és clar, d'aquelles excepcions —per exemple, un anormal— que confirmen la regla.

La influència de Ruiz Amado, dintre i fora de la Companyia, fou extraordinària. Dintre, suscità reformes pedagògiques com la del laboratori psicopedagògic de Palmés, al col·legi de Sarrià, o la formació social de futurs empresaris, intentada pel Pare Gayà; fora, no solament amb el seus llibres i articles, sinó amb conferències a diversos nivells —modèlicament estructurades i dites— i amb tandes d'Exercicis Espirituals per a mestres, caps de casa i intellectuals, agermanà els educadors cristians i els donà una coherència ideològica; i desvetllant, per acció o per reacció, empreses pedagògiques de sentit tan cristià i tan modern com les institucions per a nois i noies marginats creades per Albó, Lluís Folch i Torres i Josep Piquer; i campanyes psicopedagògiques com la del caputxí Pare Barbens.

I que la seva influència s'estengués més enllà de les fronteres, no ha de fer-nos oblidar que l'exercí de Catalunya estant, on residí habitualment. Una anècdota posa en relleu el que ja ens constava a tots els qui el tractàrem: que no era, ni de lluny, un deszarrelat. «Un sentiment pregon —relata Fages de Climent— l'empenyia el dia de la seva onomàstica a celebrar, en la seva vila nadiua, la «missa dels Ramons». Hi convidava des del senyor amb pretensions de noblesa fins a la «Meta Xerraire». Dinàvem després. No hi solia faltar el seu germà Luis, el traductor d'Anatole France, acompanyat de la seva secretària de torn, i ençara que alguna vegada la cosa començà asprament, sempre s'acomiadaren amb una abraçada que ofegava, fins a l'any vinent, llurs discrepàncies fonamentals» (24). Recordeu, també el rérafons del seu pseudònim «Raymundo Carbonell». «Tengo conciencia —escriví— de haber hecho tanto por Cataluña como por la pedagogía española en general» (25).

5. L'IDEALISME VOCACIONAL D'EUGENI D'ORS

Si Ferrer i Guàrdia inicià la seva actuació pedagògica a Barcelona l'any 1901, quan ell en tenia 42; i Ruiz Amado, també el 1901, quan havia complert 40, Eugeni Ors —qui després, com a publicista s'afegí un de i emprà mant pseudònim el més representatiu dels quals és «Xenius» [cal esmentar també «Octavi de Romeu» i «El licenciado Torralba»] n'havia comptat totjust 19. Nat a Barcelona el 1882, ara cursava Dret a la Universitat. Se'n doctorà a Madrid l'any 1905,

amb una tesi titulada **Teoría del Estado heroico**. I després d'una etapa d'estudis filosòfics a París, Heidelberg i Munich, es revalidà a Barcelona i es doctorà, també a Madrid, el 1913, amb la tesi **Las aporías de Zenón de Elea y la noción moderna de espacio-tiempo**.

Encara que l'any 1901, no publicà —que jo sàpiga— res d'important sobre pedagogia, la victòria catalanista, de la qual ja hem parlat, que —de fet— acabà Prats de la Riba, fou decisiva per al jove universitari. Prats de la Riba, en efecte, anava preparant homes per a la resurrecció de Catalunya; i en el terreny cultural, pensava en Joan Bardina, per a catalanitzar i renovar l'ensenyament primari, i en Ors, per a restaurar i fins a cert punt recrear i planificar el conjunt de la cultura catalana. El 16 de juny —edició del vespre— i el 17 —edició del matí— **La Veu de Catalunya** publicà un extraordinari, estampat amb màquines noves de trinca i precedit d'una insistent propaganda. Les dues pàgines centrals estan dedicades exclusivament als retrats, molt ben dibuixats, de la «plana major» del Catalanisme; a la renglera de dalt, entre dos prestigis, hi trobem, jove-níssim, Eugeni d'Ors.

He dit que «l'any 1901 no publicà res d'important sobre Pedagogia, que jo sàpiga». No he dit «que jo sospiti». Sospito, en efecte, que la secció diària de **La Veu**, retolada **Batxillerías** i signada per «Un Batxiller» —i no solament algun article escadusser— la redactava l'Ors i que a ella es referia quan, l'any 1915, posà com a exemple, en la **Residencia de Estudiantes** de Madrid, «a otro periodista que está orgulloso, y con razón, de haber cumplido así, con un trabajo cotidiano y humilde que le fue encargado en sus comienzos. Para entrar a trabajar en los diarios, cuando aún era mozo, aceptó la carga de una sección tenida hasta entonces en gran baja. Su misión era la de redactar notas cortas, de las que sirven para divertir al lector del negocio, reposándole de las cuestiones serias y de las preocupaciones del día... bajo título de "Sección amena", "De aquí y de allá", "Curiosidades" u otro por el estilo» (26). Si ell en fou l'autor, hi trobaríem —certes— la llavor del seu sistema, i de la seva sistematitzada actuació pedagògica.

Com a cosa segura, el primer text important data de 1903. Ors intervé en el Primer Congrés Universitari Català. Curiosament, com a estudiant de Dret i ensems com a delegat del **Círcol Artístic de Sant Lluc**. No ens ha de sorprendre, posat que a la reputació de què gaudia entre els companys, en qualitat de pensador catalanista, junyia la d'innovador en dibuix i agut crític d'art. Ara que, de fet, les conclusions que proposà i la ponència en què les defensà, cap relació no tenen ni amb el Dret ni amb

l'Art. Recollim-ne algunes assercions fonamentals: 1.ª Que no val la pena d'esser nacionalista català, si Catalunya ha d'esser «la terra menestraleta, migrada d'ideals, estreta d'horitzons i utilitària a la menuda que es complauen a pintar-nos»; 2.ª Que si Catalunya aspira només a la llibertat política, «aquesta aspiració resultarà estèril; no en sortirà altra cosa que una nova inútil revolta del nostre caràcter indòmit». Cal, doncs, que «aspiri a adquirir, a més d'una personalitat política i social, una personalitat intel·lectual, dins de les tendències generals de l'època moderna»; 3.ª Que això comporta la recerca d'una «sintetització filosòfica», renovadora i enriquidora de les antigues, i peculiarment catalana, o en altres paraules, d'una metafísica nacional catalana; 4.ª Que les arrels d'aquesta sintetització han d'esser, ultra la coneixença de les ciències filosòfiques i de llurs parentiu, la del saber teològic; 5.ª Que la seva base tradicional no ha de cercarse «nomenant a boca plena, com una cínica ostentació de misèria, filòsof nacional, al distingit publicista Dr. don Jaume Balmes i Urpià» (sic); i 6.ª Que la recerca i troballa d'aquesta sintetització ha de realitzar-se institucionalment en el si dels «Estudis Universitaris Catalans», però que exigeix, com a correlatiu, concedir a la Filosofia i la Teologia un lloc preferent en la Universitat i —important connexió— «que la Filosofia deuria cursarse en les Escoles Normals» i «s'exigirà a tots els qui hagin de desempeñar càtedres universitàries l'haver aprovat un curs superior de Filosofia» (27).

Aquesta declaració de fe es desclou paulatinament, en un sistema pedagògic i en la corresponent realització educativa.

Referim-nos d'antuvi al sistema. Qui en vulgui una més ampla visió la trobarà a dos articles meus que daten de 1958 (28). I si algú dubtés que Xenius no solament pretengué bastir un sistema filosòfic, també el subsegüent sistema pedagògic, el remetria al primer fascicle de **Quaderns d'Estudi**, revista fundada i dirigida per ell (1915) on trobaria el resum del curs «desenrotllat per D. Eugeni d'Ors, durant els mesos d'abril i maig darrers» en els «cursos monogràfics d'Alts Estudis i Intercanvis», sobre «La sistematització filosòfica de la Pedagogia», i constataria la concordança amb els meus articles (29).

Diguem tot d'una que Xenius professà, com una adquisició moderna irrenunciable, l'idealisme. ¿En quin sentit, però? Senzillament, reconeix que el nostre saber no passa d'una perspectiva humana de la inesgotable realitat, perspectiva condicionada per la manera d'esser i d'estar de l'esperit humà. Us confesso que jo no vaig veure què volien dir els idealistes fins que un matí, trobant-me a un parc de Munich, ensenyat per la clarícia boi-

rosa de l'aire humit i de l'aigua trèmola, vingué a destorbar-me un canonge vigatà que —pensant afavorir-me— es posà a parlar-me en català quan jo volia no emprar cap altra llengua que l'alemanya. Un gripau ens mirava enigmàticament. I aleshores vaig dir-me: el canonge veu la situació d'altra manera que jo, i el gripau la copsa de faisò radicalment diversa a la nostra.

Aquesta visió humana és el món de les idees, o en altre mot, la cultura. Món essencialment dinàmic, en la història fenomenològica del qual Ors descobreix «constants», «eons» i, «epifanies» i «nùmens». La finalitat a què apunta metahistòricament aquest dinamisme és bifacètica: positivament intenta assolir la plenitud cultural, la Veritat total, que és a l'ensem perfecta Bonesa i summa Formosor; i negativament conquerir fins a l'últim racó del reialme de l'obtusa matèria. Advertiu que Xenius sempre acceptà —i als darrers anys de la seva vida accentuà significativament— que Déu concebut per l'home com Idea transcendent, Idea sense condicionaments, és el creador i la darrera causa final d'aquesta dinàmica; que l'únic eon diví és el Verb; i la seva epifania, l'única divina en la història humana.

L'home és molt complexe. La seva natura consta: 1.º, d'un organisme, instrument de l'esperit que el «col·lucta», el fa intèrpret seu, progressivament; 2.º, un jo espiritual, amb les seves facultats, que, instal·lat i arrelat en el cos orgànic, constitueix amb aquest l'individu; i 3.º, la persona, nucli del jo espiritual, cridada per un numen cultural a realitzar-lo en l'ésser humà en fa estada, i a objectivar-lo. D'Ors que sovint veu en la jerarquia angèlica la versió catòlica del món de les idees, i en la creença en un àngel custodi; la versió del numen, expressarà aquella doble missió de la persona dient que, d'una banda, «ha de gestar un àngel —és a dir, una versió subjectiva del numen— para alumbrarlo en la eternidad», i d'altra banda, ha de lliurar a la civilització una «obra ben feta» (30).

L'eficiència del món de les idees no s'exhaureix en els nùmens personals. Hi ha nùmens col·lectius que caracteritzen un poble o una època. L'eon és, per a Ors, el numen que crida a un home fora de sèrie a inaugurar una època cultural. L'únic eon pròpiament diví seria el Verb, com havem dit, i la seva epifania en Jesucrist transcendiria totes les èpoques. El numen col·lectiu de Catalunya, Xenius el mitificà en Teresa, la Ben Plantada; i el de Castella en la reina Isabel, la Catòlica, de la qual relatà, més que la verídica biografia, el metaverídica mite. Escolteu, sinó: «Las dos son hacendosas; pero si Teresa (La Bien Plantada) lo es en el reposo y en cierta ociosidad, Isabel (La Católica), en contraste, esencialmente

activa, nos da el ejemplo de un ser enteramente votado a la política y consiguientemente a la acción. Por esto, mientras la catalana pertenece al mundo de la dicha, la castellana, también con visos de portuguesa o, si se quiere, de inglesa, entra de lleno, lo sabemos ya, en el mundo de la voluntad de poderío. El Mediterráneo preside el destino de la una; el Océano, de la otra. Si Isabel la Católica hubiera sido la Bien Plantada, probablemente se hubiera entendido mejor con su marido» (31).

A una mentalitat tan àgil com la de Xenius li repugna que el seu sistema esdevingui rígid, inflexible. El vol, sí, coherent i de durada; però, per tal que no es petrifiqui, li encaixa un parell d'anticossos. El primer és la ironia: tota afirmació, per evident que ens sembli, per exigida que sigui pel sistema, suggereix marginalment la

contradicció, peça en potència d'un altre sistema. Cal fer-la, doncs, no obsessivament, sinó «civilitzada per la socràtica ironia». L'altre antídote constata que la vocació personal no és ni simple ni exclusiva: la componen diversos elements numènics (per exemple: metge cristià, mallorquí, investigador, etc.) i la compensa algun «hobby», o potser una vocació subsidiària. Fins en la metodologia hi haurà dualitat «l'home que treballa i que juga».

Arribats ací endevinem la projecció del sistema orsià vers la política, la ciència de les cultures i sobretot vers l'educació. Les arts de què es valdrà el mestre en orde a descobrir el numen del deixeble; el conreu diferencial de la vocació, en funció de les etapes biològiques, del sexe, de l'època; la planificació de la docència i de l'aprenentatge, apuntant, per exemple, d'acord amb el sistema exposat, a que el llaurador se senti germà i auxiliar de l'agrònom i el fracassat com a astrònom es defensi construint instruments d'òptica, o sigui, a organitzar una societat amb

nombrosíssimes professions, però, en el fons, de professió única; la dosificació de l'esforç i la pregària, del treball i del joc; la conjunció de l'hàbit amb la creativitat inventora, etc.

Aturem-nos. Manca encara dir qualque cosa de les realitzacions educatives, aconseguides o inspirades per Eugeni d'Ors.

La creació d'entitats culturals i pedagògiques, que responien al pensament de l'Ors i en la creixença de les quals ell tingué sovint intervenció molt personal, fou obra de la Diputació de Barcelona i les etapes de llur fundació correspongueren a la trajectòria política de Prat de la Riba. El millor instrument per comprovar-ho és la revista *Cataluña*, dirigida per Miquel dels Sants Oliver, i les seves successores *La Cataluña* i *Catalunya* que simultanejen els articles de l'Ors —i dels *Glosaris* més significatius en el camp pedagògic— amb la publicació de les Memòries que Prat de la Riba llegeix anualment com a president de la Diputació (32).

El 1907, Prat, elegit president de la Diputació, cuità a dotar-la de l'embrió de l'*Institut d'Estudis Catalans* i de la *Biblioteca de Catalunya*. L'Ors, que havia inspirat aquestes primeres passes vers una Cultura no rebaixada al nivell elemental i folklòric, freturava però d'una llarga i diligent estada a centres europeus del Saber, per a continuar, amb garanties d'encert, a la gran aventura tot just iniciada. I efectivament, el 1908 la Diputació li

(24) Vegeu nota 16.

(25) RUIZ AMADO, R. *El fracaso de los jesuitas: cartas a un pedagogo moderno* Barcelona, 1933, pàgs. 83 i 84.

(26) D'ORS, E. *Aprendizaje y Heroísmo*. Madrid, 1915, pàg. 20.

(27) ACTES DEL PRIMER CONGRÉS UNIVERSITARI CATALA. Barcelona, 1903, pàgs. 12 i 13; i 116-123.

(28) TUSQUETS, J. *La Pedagogía de la Vocación en Eugenio d'Ors*. A la «Revista de Edcación», Madrid, n.º 84, pàgs. 3-7; i n.º 85, pàgs. 3-9. Cal veure també: TUSQUETS, J. i SANVISENS, A., *Eugenio d'Ors Rovira* a «Textos pedagógicos hispanoamericanos» de Angeles Galino, pàgs. 1507-1516. TUSQUETS, J., *Les contemporains, III, Eugenio d'Ors*, a «Apports hispaniques à la philosophie chrétienne de l'Occident», Chaire Cardinal Mercier, Louvain, 1960, pàgs. 184-194. ARANGUREN, J. L. *La filosofía de Eugenio d'Ors*. Madrid, 1945.

(29) MONTANER, C. *La Sistematització de la Pedagogia, curs d'Eugeni d'Ors*, a la revista «Quaderns d'Estudi», Barcelona, n.º 1, pàgs. 25-32.

(30) D'ORS, E. *Introducció a la vida angélica*. Buenos Aires, 1948, pàgs. 187 i 68.

(31) D'ORS, E. *Epos de los Destinos*, Madrid, 1943, pàg. 308.

(32) D'ORS, E. Consulteu l'índex anual de revista «Cataluña». Singularment important l'article *El renovamiento de la tradición cultural catalana*, n.º doble, 170-171, pàgs. 2-7.

atorgà una beca que li permetrà, aquell any i els següents, aprendre i investigar, a les aules i laboratoris de París, Heidelberg i Munic, i sobretot, per encàrrec exprés de Prat de la Riba, assabentar-se de l'organització, francesa i alemanya, de l'Ensenyament Superior.

Al seu retorn i a proposta seva, Prat eixamplà la tasca encomanada a l'**Institut d'Estudis Catalans** afegint-hi les seccions de Ciències i de Filologia; i el nomenà secretari a perpetuitat de l'Institut. Un parell d'anys després —1913— fundà el **Consell d'Investigació Pedagògica** i en nomenà president a l'Ors.

Data decisiva la del 6 d'abril de 1914; fou constituïda la Mancomunitat i Prat va ésser-ne elegit President. Aquell any s'obrí al públic la **Biblioteca de Catalunya**. L'Ors curà d'estructurar-la, d'enriquir-la, de promoure arreu de Catalunya on hi hagués caliu o neguit de cultura les **Biblioteques Populars** i de potenciar l'eficàcia de la mare i les filloles mercès a l'**Escola Superior de Bibliotecàries**.

Abusaria de la vostra atenció, i d'altra banda no us diria res que no sabéssiu, si em posés a relatar-vos les institucions i publicacions apadrinades per la Mancomunitat. Fins al 1917, que morí el «seny ordenador de Catalunya» —com el qualificà l'esque-la redactada pel Dr. Lluís Carreras— nasqueren i cresqueren gradualment, però sense treva. Puig i Cadafalc, tot just promogut a la presidència, convertí el **Consell de Pedagogia** (així s'anomenà el **Consell d'Investigació Pedagògica**, des de la constitució de Mancomunitat) en la **Direcció General d'Instrucció Pública**, i l'Ors aprofità aquesta metamorfosi per desplegar, en qualitat adés de Director General el programa esbossat per ell mateix sis anys enrera. Aquell ritme tan segur, aquella col·laboració tan deslligada de capelletes, dels temps d'En Prat, perderen terreny, i ben aviat, l'acceleració i els personalismes començaren a esquarterar l'obra. I el 1920, per acabar d'adobar-ho, Xenius en féu «una altra» de les seves (¿re-cordeu, poso per cas, quan se li acudí enaltir un incest, justificant-lo com a escaient colofó d'un procés estètic?). Aquesta vegada no hi hagué un Prat que n'obtingués la no humiliadora rectificació. 1921, l'Ors fou «defenestrat». I el 1923 féu a saber —com cantava llavors el pregoner del poble on jo estiuejava— que «la inquietud catalana menaça de perdre els atributs d'una creació de cultura per restar reduïda als límits inicials de la producció d'una literatura» (33).

La contribució mallorquina a l'aventura cultural empresa per Prat i Xenius havia estat valuosíssima. Entre els membres de l'**Institut** ¿qui de la meva generació no recorda intel·lectuals vostrats, de tanta talla com Mossèn Alcover, Joan Alcover, Costa

i Llobera, Gabriel Alomar i Serra Ràfols?

6. CONSIDERACIONS FINALS I COMIAT

Crec haver demostrat, conforme al que ens prometièm, com el moviment pedagògic català, durant el primer quart del nostre segle, no es cenyí a nombroses importacions i algun encert genial, però asistemàtic, sinó que produí tres sistemes autòctons que assoliren ressò internacional i al soplug dels quals nasqueren i prosperaren centres culturals i educatius. Qui els ignorés empobriria i desarticulària la història d'aquest període i perjudicaria la comprensió del període que estem vivint.

Perquè tots tres sistemes operen encara a Catalunya, frec a frec d'altres de recent i no sempre benastruga invenció. Tant de bo la Pedagogia cristiana trobi avui a Catalunya —sense adulteració dels seus fonaments— els continguts circumstancials, el to i el mètode adequats, i es guanyi, a nivell polític, un autèntic pluralisme, ço és, un pluralisme que doni a conèixer, com practica Ramon Lull en la **Doctrina pueril**, les «raons dels altres», assimili llurs encerts, i únicament barri el pas a qui emprí l'educació com a verí de la convivència o com a corruptora de la dignitat humana.

I ara ve a tom, puix que he citat Ramon Lull, recalcar el seu ascendent en el sistema dorsià. Xenius, poc enclí a considerar-se deixeble de prestigis de la nostra terra, féu excepció respecte al vostre Doctor. El cita dotzenes de vegades. El 1911, en dissenyar el programa cultural del Noucentisme, escrivia, de cara a Espanya: «Los maestros de nuestros ideólogos no se llaman Cuadrado, Balmes, Comellas y Cluet o Mañé y Flaquer, sino Ramón Lull, Ramón de Sibiude, Arnau de Vilanova, Bernat Metge... Si vamos a París y en París aprendemos, vamos y aprendemos confortados con la memoria, suscitadora de secretas, imperiales ambiciones, de que Ramón Lull fue a París y enseñó en París» (34). I quan l'any 1923 recordava, amargat, aquell llunyà programa, escrivi: «La gesta decisiva de Ramon Lull, l'elevació d'un idioma vernàcul a aptituds per a l'obra de pensament, venia així a repetir-se, després de funesta interrupció secular» (35). L'un i l'altre son neoplatònics. Les dinàmiques **idees** dorsianes ens produeixen a les no menys dinàmiques **Dignitats**. Set segles abans que l'Ors, l'audació mallorquí havia ensenat que «la idea en l'eternitat és Déu; però en la novetat és la criatura» (36). Set segles abans, el pedagog de la Cristianitat volia aturar la decadència d'ella i dels pobles que la integraven, implantant una educació universal que ajudés l'home, no solament el nin o l'altot, a descobrir i objectivar la

missió concreta que Déu li ha confiat. I set segles després, Xenius, exagerant la línia apologetica de l'**Ars Generalis** ens diu confidencialment que no li costa de creure el dogma de la Santíssima Trinitat, però que li costa de creure que sigui un misteri.

Altrament, Ruiz Amado té lligams amb Lull, per bé que no immediats, sinó a través del seu ignasianisme pedagògic. Com sabeu, Custurer constata i ho refermaren Littré, March, Pears i Sabater, afinitats de la vida —millor dit, la biografia—, els principis i els mètodes del penitent de Manresa, amb trets correlatius del penitent de Randa. M'ha semblat que podia anar més enllà. Una monografia que em té en premsa el **Butlletí de la Reial Acadèmia de Bones Lletres** sosté reforçant l'argumentació i constatat, que el lullisme imperava en tots els centres culturals on estudià Ignasi, que aquest no solament coincideix amb Lull, sinó que el venera, l'imita i adopta alguns dels seus principis i mètodes.

¿Si us ho deia al bell començ d'aquesta lectura: «els caps de brot són de la meva terra; però llurs millors arrels ho són de la vostra!»! I ara m'explico perquè als catalans del Principat ens commou ultramesura l'abraçada de la vostra badia, l'acollida dels vostres universitaris. És que ens abraceu no com a un foraster que arriba, sinó com a un fill que retorna...

JOAN TUSQUETS

(33) D'ORS, E. **L'alerta de Castelló d'Empúries**, Barcelona, 1923, pàg. 10.

(34) D'ORS, E. Vegeu l'article citat a la nota 32.

(35) Vegeu la nota 33.

(36) **Ars Generalis Ultima**, part X, cap. 53.

'Església nostra

Batiar infants avui Cal fer-ho? Amb quines condicions?

per Pere Llabrés

El B. O. del bisbat de Mallorca publicava el propassat 16 de febrer unes «Orientacions sobre la pastoral del baptisme d'infants». Entra dins el directori general de sagraments que va publicant la diòcesi, el consell episcopal juntament amb la Comissió de Litúrgia. Hi ha unes consideracions, dividides en cinc apartats: La iniciació cristiana, avui; El sagrament primer de Crist i de l'Església, donat als infants; l'itinerari cap al bateig d'un infant; celebració del baptisme; formar comunitats cristianes. Finalment hi ha una normativa pràctica en nou punts.

DEIXAR DE BATIAR EN SEC?

Més d'un avui es planteja així aquest problema. Perquè el bateig d'infants és avui en dia un problema, si bé una gran part del clergat, per desgràcia, i una majoria de practicants encara no se l'han plantejat o el resolen d'una forma indiscriminada i sense cap més preocupació.

Però de veres el problema preocupa una bona part de l'Església, a distints nivells. Tant dins el diàleg ecumènic —si bé aquest no és el punt més controvertit—, com des del plantejament pastoral de les grans Esglésies cristianes, especialment la catòlica, l'anglicana i les reformades, molts —sobretot des de la crida de Karl Barth— alcen anguniosament el seu crit contra una tradició que ha esdevingut, en molts de casos, una rutina sense sentit o un patiment, per part dels pares, d'unes pressions familiars i socials.

Qualcú ha dit que és des d'aquí on cal començar per bastir una nova Església, que s'acosti més a l'Evangeli, que sigui més comunitat de creients

en Jesús, el Senyor, que massa dels qui, per esser part d'una societat històricament configurada, són batiats de petits i tal volta, de grans, no han assumit personalment i responsablement la fe cristiana. Per això, si el baptisme construeix l'Església, cal començar des dels fonaments. Hem d'interrompre, doncs, el bateig d'infants?

Almanco cal replantejar-se'l seriosament.

UNA SOCIETAT DISTINTA

El bateig massiu d'infants correspon a l'època de Cristiandat i a les seves coordenades culturals i socials. Els infants batiats hi «eren informats en la fe i ajudats a manifestar-se cristians

LLUC

Bolletí
de
subscripció

NOM .....
DIRECCIÓ .....
POBLACIÓ .....

es fa subscriptor de la revista **LLUC** (300 ptes. per tot l'any 1979), quantitat que pagarà

..... enviant gir postal o taló bancari barrat
..... contra reembossament (o al cobrador domiciliari si viu a Ciutat de Mallorca)
..... per un rebut domicialitat a Banc o Caixa .....

Marcau amb una X la forma de pagament que us interessi.

Retallau i enviau aquest bolletí de subscripció a **LLUC, apartat de correus 619, Palma de Mallorca**, i rebreu puntualment al vostre domicili la nostra publicació bimestral.

a mesura que n'eren capaços», diuen les orientacions diocesanes. Fixau-vos com les paraules són mesurades: no diu que tothom fos creient sinó una cosa força distinta. En canvi ara esser cristià sovint «implica una lluita, un anar contra corrent de la mentalitat i conducta de la societat que ens envolta».

Però la inèrcia subsisteix. Fins i tot en aquelles societats on les pressions burocràtiques han desaparegut i la descristianització és més forta que entre nosaltres: França i Alemanya. Per què?

CELEBRAR EL NAIXEMENT

És, diríem, el primer motiu natural. Venir un nou home al món és, en totes les cultures, quelcom misteriós, relligat amb la divinitat, religiós i per tant celebrable.

Cada poble, cultura o religió té la seva manera de celebrar el naixement. La Cristiandat imposà la celebració del bateig, unint indissolublement naixement i bateig, «quam primum», el més aviat possible, i tot això relacionat amb la teologia de la salvació lligada al fet sacramental. És més, el baptisme passà a ser considerat com a sacrament per infants, just per llevar el pecat original i obtenir la seguretat de la vida eterna. L'opinió teològica sobre els Llims, que els catecismes populars ficaren gairebé com un dogma, ajudà a la persistència del bateig «obligatori» dels infants sense

cap més raó, i —el que és més greu— deslligat de la fe.

PRIMER SAGRAMENT DE LA FE

Entre els signes que expressen, i per tant suposen, la fe el baptisme és el primer: n'és inseparable. La fe, fixem-nos-hi bé, en Crist Salvador, comunitària, és a dir, que ens fa membres vius de l'Església, comunitat de creients, sacrament de salvació. No és una fe qualsevol que es demana pel baptisme: és la que hem exposat, la que expressa la professió de fe baptismal que sempre les Esglésies uneixen a la celebració baptismal.

«No tothom té la fe», deia Sant Pau (2 Tes 3,2). Indubtablement ara això és una realitat.

Però tothom demana el baptisme per als fills, o gairebé tothom, a Mallorca. Perquè, encara que l'infant no pugui expressar la fe en el baptisme, aquest només pot ser demanat a partir de la fe i amb el compromís d'educar l'infant en la fe. El bateig d'infants sols és justificable (Cfr. Orientacions, n.º 7) en aquestes condicions.

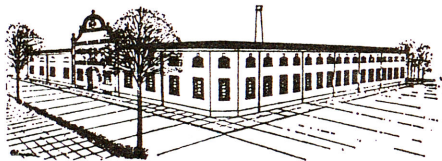
D'aquí l'antiga fórmula que recalca el nou Ritual de 1969: Els infants són batiats en la fe de l'Església. Primerament cal fer notar que la fe no és, abans de tot, un assentiment de la persona, sinó un do de Déu. Segonament la fe cristiana no és individual: és la fe de l'Església. Conjugant aquests dos punts, podem justificar

que uns pares creients i compromesos en l'educació cristiana del seu fill poden demanar el bateig d'aquest, fent-se càrrec dins la comunitat cristiana i amb l'ajuda d'aquesta, i des de la seva responsabilitat peculiar en el si de la llar, del creixement en la fe que Déu dóna i que l'Església és a dir, la comunitat que batia i educa en la fe, conra i encoratja per arribar a la plenitud de la Iniciació cristiana: confirmació i primera participació a l'Eucaristia, si bé l'educació en la fe i l'assiduitat a la Cena del Senyor és una constant del viure cristià. D'aquí que una comunitat que vol batiar és una comunitat evangelitzadora, una comunitat que es compromet a educar els batiats en la fe: dins ella els pares tenen un compromís especial.

FENT CAMÍ

Les condicions que acab d'exposar no es donen en un tant per cent molt gran dels nostres batejos d'infants. Bastaria comparar les estadístiques de la confessió religiosa i de la pràctica sacramental de les parelles en edat de tenir fills i l'índex elevadíssim, entre nosaltres, gairebé del 100 per 100 de batejos d'infants.

En el diàleg amb els pares hom sol notar, a més d'una gran desinformació cristiana, una confusió entre fe —creure en quelcom del més enllà— i la fe que exigeix el baptisme cristià, tal com he exposat; una confusió entre ser creient i esser practicant, re-

FÀBRICA D'ARTICLES DE PELL
guants

bosses

peces de vestit

i marroquineria en general

Gran Via de Colón - Telèfon 50 19 00

I N C A

VERJO

s'oli gustós d'abans

encara es fa avui

OLI
MIA CAIMARI

fuant la pràctica comunitària dels sagraments com un afegit o voluntari o intrascendent del ser cristià, cosa totalment fora de la perspectiva de l'Evangelí. Sembla que, en l'actual indiferentisme i confusió en el cristianisme tradicional, un pot ésser perfectament cristià sense fer part conscientment de la comunitat cristiana, sense «fer el memorial del Senyor» (Eucaristia), que feim els creients precisament perquè ell ens ho manà, i més encara sense tenir una fe viva i operant en Jesús, com a Salvador.

En aquests casos d'indiferentisme, és clar que pesa la inèrcia, les pressions sobretot el sentit religiós natural de celebrar el naixement.

¿Com sortir-ne d'aquesta situació?

Alguns n'han sortit pel seu compte. A Ciutat ja n'hi ha que no bategen els seus fills, pocs, però sembla que el nombre va creixent. La norma pràctica 5 de les Orientacions ja parla de restriccions: és un contrasentit que els que lliurement han refuat el sagrament del matrimoni demanin el bateig per a llurs fills; s'ha d'evitar el bateig quan els pares amb el seu comportament i manifestacions públiques contradueixen clarament la fe cristiana o no s'han preocupat d'educar en la fe els fills més grans.

Als qui volen celebrar religiosament el naixement de llur fill, o volen ajornar el bateig per qualsevol motiu (norma 4), se'ls podrà oferir una celebració en què el nin és admès com

a catecumen i se li fa el signe de la creu.

De totes formes les orientacions insisteixen en l'acolliment dels pares, clarificació dels motius, catequesi fonamental de la fe pels pares vacillants o descristianitzats o poc informats, catequesi sacramental i celebració eloqüent del primer sagrament de la fe.

CAP A UNA NOVA ESSLÉSIA

El sagrament del baptisme, però no tan sols ell, està cridat, amb la col·laboració de tots els membres de l'Església, i primerament dels seus responsables i ministres, ha ser una peça clau en la formació d'una Església més viva i eficaç, més evangèlica, en el nostre món. Tot continuisme amb una tradició dolenta que fa del bateig un tràmit, una rutina, una pura celebració religiosa-natural, retardarà les passes cap a una comunitat viva de creients que tant necessitam. Si les Orientacions queden en lletra morta, si se segueix batiament com fan a grans esglésies de Ciutat sense donar l'oportunitat d'una informació i un diàleg previ amb els pares, continuarem traient el sentit autèntic del baptisme, sagrament de la primera fe.

Realment la cosa no és tan fàcil. Per això més d'un es planteja encara l'interrogant ¿Hem de continuar batiament infants, o no? ¿Val la pena quan després hi ha un absentisme tan gran de joventut a l'Església? ¿Quan creix

el matrimoni civil i el bateig, rebut a la infantesa almanco significa un escrúpol per a la llibertat?

Els anys que vénen per ventura aclariran les coses. El bateig l'infants, com deia fa poc l'arquebisbe de Marsella, serà sempre un risc: un risc que només pot afrontar —que quedi clar— una Església evangelitzadora i ben ficada en el món, una Església que prediqui clarament la llibertat de batiar o no batiar els infants, i que llevi a aquesta bateig —com ho fa la nostra Església— tot condicionament administratiu i familiar que minvi la llibertat dels pares.

La nova Constitució de l'Estat espanyol pot obrir qualche camí; la definició política de molts també (llastima que a l'Estat espanyol no hi hagi partits de dreta que es declari obertament no cristians, i que només ho facin alguns d'esquerra); un camí correcte de llibertat religiosa ens podrà menar, a l'Església i a tots els ciutadans, a una més ferma responsabilitat enfront de la fe i el baptisme, enfront de la pertinença lliure i responsable a una comunitat de creients que infonquin en el nostre món l'Esperit de l'Evangelí: perquè per això vingué Jesús, el Senyor, perquè la comunitat dels seus deixebles continuàs la seva obra de redempció, d'alliberament, de veritat i de justícia.

PERE LLABRES I MARTORELL

FAJAS **Reina** CORSETERIA

J. Masdeu

Josep Tous Ferrer, 1 - Tel. 2160 33 - Palma de Mallorca

al servei
de la dona
jove i elegant

dona
corseteria

J. Masdeu
COLON, 62 - Tel. 216558
Palma de Mallorca

UNIVERSIDAD BARCELONA
BIBLIOTECA
DESAIGO P. A. DE BALEARES

Café Juan
de Saigo

Casa fundada l'any 1700

Xocolata amb ensaïmades calentes
Gelats i quemullars
Obert tot lo dia

C/. Sans, 10   Tel. 21 16 53   Ciutat

Jaume Arnella

i la música popular catalana

En Jaume Arnella fa anys que va lligar el seu nom a la música popular catalana (actuacions, recerca, discs...). Viu a Barcelona i a Vilanova, i tresca pertot; no fa gaire que amb el seu grup va animar una revetlla a Montuïri. Ha editat discos, cassettes i «Cançons de vi de taverna» (Oidà, Barcelona 1975, juntament amb en Miquel Raventós. També en cassette). També està col·laborant en l'edició de la revista Gralla (bimensual, està a punt de sortir el n.º 7) que té com a temes: informació de festes populars, mètode i tocades per a gralla i per a altres instruments semblants (tots de la mateixa família que les xeremies), informació d'altres instruments (flabiol o tambori), etc. Si qualcú vol informació d'aquesta revista o vol subscriure-s'hi que escrigui a Societat Coral la Unió Vilanovina, C/. Collegi, 37, VILANOVA I LA GELTRÚ, Barcelona.

—Quan començares a tocar?

—Pels any 60 vaig estar malalt i vaig haver de fer repòs un parell de mesos. Vaig aprendre de tocar la guitarra. Des d'aleshores vaig començar a cantar cançons, etc., en principi sense cap objectiu específic. Simplement trobant-me en petits grups, a festes de carrer..., hi posava la meva cullerada, i ho feia tot cantant. No sé si és a partir d'això que em va començar a interessar la cançó popular i tot el seu context, pel que significa de comunicació entre la gent i per la manera

concreta com ho fa, planerament, directa, a vegades descaradament, i tot plegat amb un regust peculiar de la terra del mediterrani... Hem fet diversos grups, des de fa un any i mig ARSA, que és la mínima expressió d'un grup.

—Les vostres actuacions són espectacle o festes de carrer?

—Es una mica el que es presenta; cal tenir present que aquí, a Catalunya, i ara, hi ha unes formes, una mena de motllos concrets que canalitzen la cosa de l'espectacle. Es a dir que la gent que ho organitza d'entrada pensa en un teatre o lloc tancat, uns permisos, una venda d'entrades i tot un seguit de condicionaments que aquests darrers quaranta anys ens han fet empassar arribant-nos a creure tots que eren la cosa més normal. No sé si m'explico; en el nostre folklore, com en gairebé tots els folklores del món, un dels elements més importants és l'aire lliure, el carrer, la plaça, és el lloc on la gent de sempre passa el temps, on salta i balla i riu i plora obertament i amb els altres. Però és clar: aquí hi ha hagut uns senyors que durant molts anys han dit: «la calle es mía», i ai de qui digui el contrari. En una situació com aquesta és impossible que hi hagi un desenvolupament normal del folklore. Darrerament la gent va prenent consciència que el carrer és seu, de tothom, això, fa que es vagi més tranquil pel carrer, i que, mica en mica es vagin animant les festes de carrer en tota la seva amplitud.

Les nostres actuacions són a llocs tancats i també a carrers i places. Normalment ens crida la gent del poble però a vegades ens presentem i enguegem el nostre rotllo enmig de la plaça; normalment es fa una bona rotllana i al final passem la gorra o rifem el que sigui.

—Quina és la situació de la música popular a Catalunya, comparant-la amb èpoques anteriors i amb altres llocs?

—Si la música popular és una de les expressions de la vida de la gent, si aquí hem estat tots aquests anys encongits, és molt normal que la música popular també estigui encongida. Sabem, pel que expliquen alguns amics, pel que llegim en llibres i per les poques festes que s'han mantingut gairebé intactes (la Patum de Berga, el carnaval de Vilanova, la dansa de mort, els castells...), que antigament era una altra cosa. Però tampoc no podem pretendre que les Festes d'ara siguin una fidel reproducció de les d'abans. Precisament una de les riqueses del folklore és que és contínuament creador. Si no és quan surten aquestes coses encararadas que van seguint algunes seccions (masculines o femenines) folklòriques. El que no podem fer en les nostres festes és una tasca de reproducció arqueològica, però sí connectar amb la vena de la terra, i aleshores intentar expressar les nostres vivències d'ara amb aquest llenguatge comú que ens dona la terra.

A Catalunya el que passa és que molta gent creu que el folklore català,

XARXA CULTURAL S. A.

Una colla de serveis culturals a ca vostra

Adheriu-vos-hi: Ronda del Guinardó, 24 A. Barcelona (12)

Llegiu i ajudau a

«MALLORCA SOCIALISTA»

Publicació nacionalista
i d'esquerres

Administració: Temple, 7

CIUTAT DE MALLORCA

tot el folklore, és la sardana, i ho creu perquè li ho han fet creure. La sardana en molts moments ha acomplert un paper de senyera: quan ballar una sardana equivalia a una acte mig clandestí de reafirmació nacional. Ara, si no ens normalitzem, correm el risc de quedar encarcerats. M'explico més: la cobla és preciosa però de cap manera no ens pot fer oblidar el so de la gralla, de la cornamusa (xeremies, del flabiol i el tamborino; la dansa de la sardana és molt maca però no ens pot fer oblidar la innombrable quantitat de danses de carrer que en un moment determinat es poden improvisar al mig de la plaça sense necessitat de posar-se cap barretina o mitgetes de seda.

En tota música popular hi ha una mena d'aldarull, de bullici, de joia estripada... que sovint la gent «cultura» ha tingut interès a educar, vestir de frac, encorsetar, i aleshores el resultat és pernicios: una cosa de saló, buida i fada, sense suc ni bruc. El que passa és que sovint aquesta gent està en llocs o càrrecs que els permeten de remenar les cireres i de fer anar l'aigua al seu molí; així institucions i els seus responsables, que haurien d'estar al servei de la gent i del patrimoni popular, inverteixen els termes i ho posen tot al servei de la seva carrera ascensional. Qui sigui confrare que prengui candela.

Jo mateix quan vam començar la revista GRALLA em vaig fer un bon fart de trucar portes demanant ajut; el resultat, un grapat de copets a l'espatlla i un seguit de somriures, i prou! Conclusió: la revista es va engegar

rascant-nos la butxaca uns quants dels que no arribem a fi de mes. Bé, no voldria semblar un ressentit, perquè per altra banda arreu es nota una mena de ganes de la gent —i sobretot en el jovent— d'enganxar una mena d'onda que no és la que ens han volgut fer empassar però que no se sap ben bé com ha de ser, perquè no hi ha cap motllo antic que ens valgui, i que mica en mica anirem construint, d'una manera artesanal, segons les nostres necessitats; aquesta serà la nostra onda, l'expressió del nostre tipus de vida, i aquesta expressió serà el nostre folklore.

—Quins instruments, tipus de cançons, balls hi ha dins el conjunt de la música popular catalana? Són estesos per altres bandes o només s'usen a Catalunya?

—Aquí hi ha hagut sempre els instruments típics del mediterrani. La concreció pròpia va ser la cobla de quatre instruments: cornamusa (sac de gemecs, xeremies), gralla, flabiol i tamborino. (Vam comparar un flabiol català, reproducció d'un del seble XVIII de Sant Pere de Premià, amb un de mallorquí, fet de l'amo'n Garbí d'Algaida, i estaven exactament afinats, i amb els forats idèntics. En Quirze de Mataró, frabiolaire del Maresme fins i tot té el flabiol enllautonat als caps, com a Mallorca, i el va comprar a començaments de segle. La gralla s'assembla a un grall de xeremies, i es bufa directament amb la boca. La gralla ens ha arribat viva fins a nosaltres gràcies al món casteller, ja que per a fer castells sempre s'ha fet al so de la gralla. Tant grallers com cas-

tellers han sobreviscut sobretot al Pennedès, Garraf i Tarragoní; tot just acabada la guerra n'hi havia encara a nombrosos pobles des del Pirineu fins a l'Ebre passant per la Plana de Vic. El que passa és que els grallers a força d'acompanyar gairebé exclusivament els castells han oblidat molts balls i tonades que antigament es tocaven en les festes dels pobles.

—Quina relació hi ha, o consideres necessària, entre la música popular i l'educació?

—Es molt important que a l'escola es mami la música popular, i qui diu la música, diu tot el folklore, perquè tot va molt lligat. (Tota festa té la seva història i tota història té la seva música i la seva cançó que en un moment determinat es converteix en dansa, i té els seus jocs... i s'acaba menjant els plats típics de la festa i bevent vi del país i licors fets a casa). Segons la imatge del folklore que es doni a l'escola s'aconsegueix o bé que els nens se'l prenguin com a cosa pròpia, amb la qual van improvisant i creant, amb la qual van creixent, o bé que se'l prenguin com una cosa més o menys divertida o avorrida. A la majoria del Països Europeus, ja a començaments de segle, van fer un recull del propi folklore (cançons, tonades, danses, contes, dites...), i amb els anys l'han anat treballant i elaborant, donant-lo d'una manera esglaonada a totes les escoles. Esperem que aquí es vagi fent això mateix algun dia, si és que no arribem ja massa tard.

TONI ARTIGUES

«La Caixa» a les escoles

ESCENIFICACIÓ DE RONDAIES

«La Caixa a les escoles» té programat per a les tres Illes uns jocs prou interessants i formatius amb l'escenificació de tres rondaies populars: *Sa titina i sa geneta*, a Mallorca, *Es cavallet de set colors*, a Menorca, i a Eivissa: *Es familiar*.

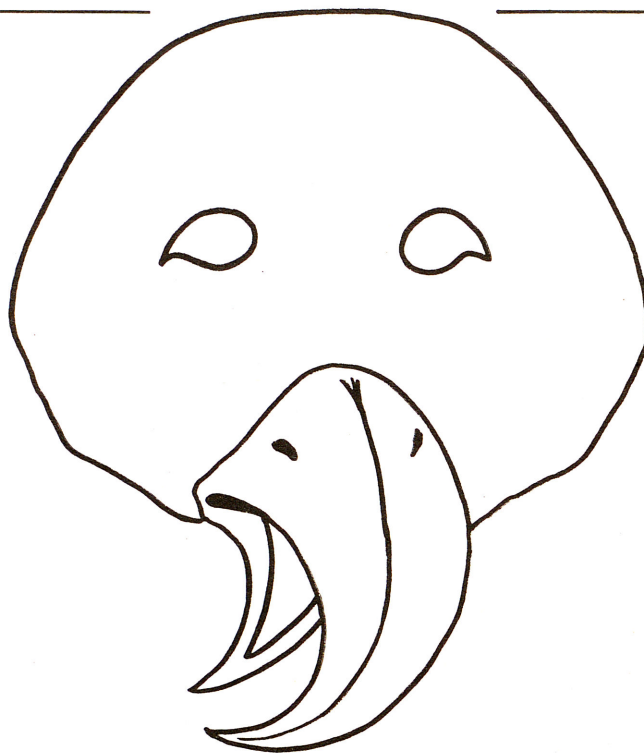
L'animador d'aquest joc és Joan Sans. L'objectiu principal, endemés de jugar, és aprendre a conèixer els noms de la fauna illenca i el folklor del nostre poble.

Aquesta activitat va dirigida als escolars de primer, segon i tercer d'EGB. Per això tot el joc està envoltat de molta fantasia i imaginació.

Primer de tot es conta la rondaia. Després s'apunten els noms dels animals a la pissarra, es canta una cançó improvisada sobre el tema del *Dominé* amb referència al conte, es passen unes diapositives amb els animals de la rondaia. Després es passa la preparació immediata del joc: es fa la llista dels animals carnisers i les possibles víctimes dels anteriors. Es reparteixen llavors als allots unes cartolines on hi ha dibuixada la cara (màscara) dels animals abans esmentats: cada nin tria una màscara, i s'agrupen els nins que han triat la mateixa figura d'animal. Cadascú retalla la seva careta, l'adorna, es fa una coa i se la posa.

Els allots llavors es reuneixen en dos grups: animals de rapinya i possibles víctimes. Cada animal (grup d'allots) té una casa seva; els animals caçadors només podran agafar l'altre si li lleven la coa... En fi, es va organitzant tot un mètode de caça i defensa; guanya el grup de carnisers que ha assolit més peces.

Així es vol aconseguir divertir, educar i instruir, a través dels jocs i de les mateixes activitats que inclou.

ECOLOGIA I ART A LES ESCOLES

Durant el mes de maig s'oferiran als alumnes d'EGB dels cursos quart, cinquè i sisè uns audiovisuals sobre Ecologia, dins la tasca que l'OBRA CULTURAL DE «LA CAIXA» duu a terme a les escoles de les nostres Illes. Les sessions estan a càrrec del Grup d'Ornitologia de les Balears.

Els alumnes de setè i vuitè tindran projeccions audiovisuals d'art i arquitectura. Sobre art s'oferirà l'obra d'en Goya i es mostrarà l'evolució històrica de l'arquitectura.

III CURS DE MUSICA CORAL

S'està preparant el III curs de música coral, que tindrà lloc el proper mes d'agost a Ciutat. És una continuació del II que se celebrà, amb tant d'èxit, l'any passat.

La revista LLUC i l'OBRA CULTURAL BALEAR manifesten el seu agraïment a «LA CAIXA» per la publicació del seu *Atlas de les Illes Balears, geogràfic, econòmic, històric*, mitjà de primera qualitat per al coneixement de la nostra geografia, obsequi de la festa de Sant Jordi d'enguany.

OBRA CULTURAL BALEAR

guardonada amb el premi d'honor

JAUME I

1979

pels seus serveis a la nostra llengua

FEIS-VOS-NE SOCI

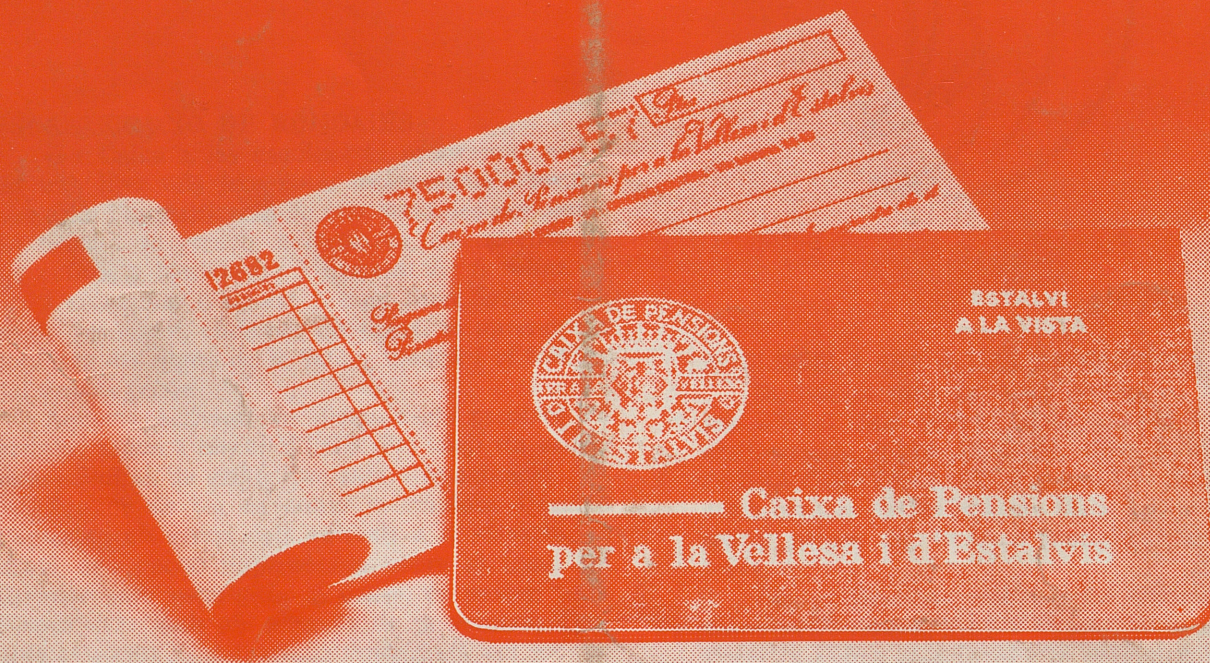

C/. Impremta, 1

Tel. 22 32 99

Ciutat de Mallorca

La seva llibreta
o talonari de "la Caixa"
són diners a l'instant
a tot Catalunya,
Balears i Madrid.

Més de 550 Oficines al seu servei.

CAIXA DE PENSIONS
"la Caixa"